

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Svátek plodnosti země Izrael2

Bar a bat micva v Terezíně

Úcta k obětem i naděje pro živé6

HYDE PARK

Boží mlýny20

■ Krátce

Terezín, místo, v němž ti, kteří čekali na transporty a smrt, odříkávali modlitby, aby nebyli zapomenuti a aby židovství znovu povstalo z bolesti holocaustu, Terezín, místo, které Eva a Daniel zvolili za symbol jejich židovského studia a odpovědnosti za budoucnost židovského národa svým čtením Tóry a vyjádřením Š'ma Jisrael. S radostí odpovídám: am jisrael chaj...

Rabín Ronald Hoffberg

A proto hlediště dýchá jen přítomnost a směje se s Gogolem těm směšným loutkám z carského samoděržaví. Směje se těm bezradným hlupákům, kteří žijí ve vzduchoprázdnu někde v hloubi té veliké, nepochopitelné Rusi. Publikům, stejně jako herci, ví, že není žádné východisko. Chápu Gogola jako současníka. Reagují, abych tak řekl, unisono. Divadlo přestává být divadlem. Protože jeviště i hlediště patří ke stejnému cirkusu. Cirkusu smrti.

Jan Fischer

V Praze Franze Kafky, Jaroslava Haška a Berdychova gangu je možné úplně všechno. Útěchu nám bohužel poskytnou ne parlament, ne ministerstva (ne)spravedlnosti či vnitra, ne státní zástupci a soudy, ale zase jen ty boží mlýny: z policistů, kteří zatýkali MUDr. Uzunoglu, jsou již nejméně dva v base: jeden, Opava, na celých čtrnáct let.

František Janouch

BAR A BAT MICVA V TEREZÍNĚ

*úcta k obětem
i naděje pro živé*

PATNÁCTÝ ŠVAT – SVÁTEK PLODNOSTI ZEMĚ IZRAELE

Třetího února budeme spolu se šabatou také slavit Tu-bišvat, který se v Mišně nazývá Nový rok stromu – Roš hašana le-ilan.

Tu-bišvat má v moderním Izraeli, ale i v zemích diaspory, mnoho podob. Od prostého posezení s konzumací sušeného a čerstvého ovoce, přes tradiční seder Tu-bišvat s jeho mystickou symbolikou vína a ovoce. V Izraeli je více než stoletá tradice v tento den vysazovat nové stromky. Letos však tuto tradici nelze stoprocentně dodržet, neboť sázení či vysazování je jednou z 39 prací – melachot – zakázaných o šabatu. Tato skutečnost však nikomu nebrání vysazovat mladé stromky i po tomto datu. Naopak, letošní vysazování stromků bude zvláště záslužné. Vzpomeneme-li si na válečné události loňského léta, které postihly sever země, kdy rakety Hizballáhu nezabýjely pouze nic netušící civilní obyvatelstvo a neničily jenom domy, ale pokud vybuchly, díky Bohu, ve volné přírodě, byly mnohdy příčinou požárů, jimž padly za oběť stovky hektarů jak lesního porostu, tak i ovocných stromů. Samozřejmě je prvořadou povinností nás všech zničenou přírodu opět rekultivovat a ozdravit.

Podívejme se nyní, jak naši učenci hovořili o stromech a národu Izraele:

Proč přirovnávají Izrael k olivě? Aby vysvětlili, že pokud olivu nedáme do lisu, nedostaneme z ní olej. Podobně je tomu i s lidem Izraele – jedině soužení (lis) ho vrátí zpět na správnou cestu, z níž sešel. Tak jako olivovník neopadá v letním období a ani v období dešťů, ani Izrael nepřestane existovat na tomto světě – *ba-olam ha-ze*, a ani v budoucím světě – *ba-olam ha-ba* (dle Menachot 53b).

O holubici, kterou Noe vypustil z archy, aby zjistil, zda vody potopy již opadly, řekl rabi Jermja ben Elazar: Co znamená: „A hle, měla v zobáčku čerstvý olivový lístek (Gn 8,11)?“ Holubice řekla Hospodinu: „Vládce světa, nechť je má potrava trpká jako oliva, ale tebou daná, než aby byla sladká jako med, ale závisela od lidí.“ (dle Eruvin 18) K tomu můžeme dodat, že bychom měli být podobní oné Noemově holubici. Nemáme doufat v přísliby a ujištění jiných národů, ale

Motivy šiv'at ha-minim nás provázejí také na židovských mincích od dob hasmonejských králů až do dnešních dnů. Izraelské moderní mince s motivy šivat haminim:

1 agora z let 1960–80 s motivem tří ječmenných klasů. Replika z bronzové pruty krále Heroda Agrippy I. (41–44 o.l.)
25 prutot z roku 1954 s motivem tří vinných hroznů. Replika z mince ražené za Bar Kochbova povstání (132–135 o.l.)

1 libra z let 1967–80 s motivem tří granátových jablek. Replika z mince krále Alexandra Jannaje (103–76 př.o.l.)
100 prutot z roku 1955 s motivem datlové palmy. Replika z mincí Heroda Antípy, správce Galilee (4 př.o.l.–39 o.l.) a z mincí ražených za Bar Kochbova povstání

10 nových šekelů – mince používané od roku 1995 dodnes s motivem palmy, vedle níž jsou dva koše plné datlí. Replika z mince ražené během prvního protitřmšského povstání (rok 69 o.l.)

pouze v Hospodina. Takto to napsal před třemi tisíci lety král David v Žalmu 118: „Lépe utíkat se k Hospodinu, než doufat v člověka. Lépe utíkat se k Hospodinu, než doufat v knížata.“ Tato moudrá Davidova slova si připomínáme vždy o svátcích a na novoluní, neboť v tyto slavnostní okamžiky čteme modlitbu *Halel*, jejíž součástí je i Davidův 118. žalm.

Proč je Izrael přirovnáván k fíkové palmě? Z fíkové palmy se dá vše zužitkovat, nic nepřijde nazmar. Její sladké plody jíme. Mladé nerozvité listy používáme jako lulavy o svátku Sukot a držice je v rukou, velebíme Hospodina. Rozvitými palmovými listy pokrýváme stánky. Z vláken fíkové palmy se vyrábějí provazy, suché listy slouží k výrobě košíků a z opracovaných palmových kmenů se vyrábějí střešní trámy. Podobně je tomu i se syny Izraele, nikdo není zbytečný, neužitečný. Jsou mezi nimi znalci bible, Mišny i znalci agady (midrašů). Jsou mezi nimi ti, kteří plní Boží přikázání – micvot, i ti, kteří se zabývají dobročinností (dle Berešit Rabba 41).

Každý pátek večer při kabalat šabat a v ranní šabatové modlitbě pronásíme Žalm 92 – *Mizmor šir le-jom ha-šabat*, v němž se praví: „Spravedlivý roste jako fíková palma, rozrůstá se jako libanónský cedr.“ Rabi Dov Baer, zvaný Maggid z Meziriče (z. 1772) „vysvětloval tento verš tak, že jsou dva druhy spravedlivých – cadiků. Spravedliví, kteří mají podíl na změně myšlení lidí tím, že je učí, přibližují Tóře a jejím přikázáním. Druzí spravedliví vyhledávají samotou, kde se ponořují do samostudia Tóry. Ti první jsou podobní fíkové palmě, která dává potravu zemi a jejím obyva-

telům. Ti druzí jsou podobní libanónskému cedru – vysoký a košatý ve svých znalostech, ale bez plodů, které by sloužily jako duchovní potravina ostatním.

Proč je Izrael přirovnáván k vinné révě? Když chtějí vinaři zlepšit kvalitu révy, aby byla ušlechtlejší, tak ji vezmou z jejího původního místa a přesadí ji jinam. Podobně je tomu i se syny Izraele. Co udělal Hospodin, když chtěl, aby se Izrael stal ve světě známým? Vyvedl ho z Egypta a přivedl ho na Sinajskou poušť. Synové Izraele si tam vedli úspěšně a přijali tam také Tóru. Poté, kdy přijali Tóru, se zvěst o nich rozšířila po celém světě (dle Šemot Rabba 44).

Tóra výstižně popisuje plodnost země Izraele, kterou symbolizuje sedm druhů rostlin – dva druhy obilí a pět druhů ovoce (Dt 8,7-8): „Hospodin, tvůj Bůh, tě uvádí do země... do země, kde roste pšenice i ječmen, vinná réva, fíková a granátová jablka, do země olivového oleje a (datlového) medu...“ Odtud se učíme, že zásluhy našich otců byly tak veliké, že díky jim je Všemohoucí uvedl do tak bohaté země, s přírodou v její panenské čistotě. Je pouze na nás, na jejich potomcích, abychom ovoce zásluh našich otců nezničili a neproměnili kvetoucí sad v poušť a skládku odpadků. Pravdou však zůstává, že za posledních třináct století, kdy byla země Izraele pod vládou cizinců (Arabů, křižáků, Mamlúků, Turků a Angličanů), nedávala nikdy tak bohatou úrodu jako za posledních 58 let, kdy se opět vrátila pod vládu potomků Abrahama, Izáka a Jáкова, kterým tuto zemi Hospodin zaslíbil.

▀ Rabín Daniel Mayer

REFORMNÍ MINJAN

Srdečně zveme všechny zájemce na

společné šabatové bohoslužby reformního minjanu

pod záštitou World Union for Progressive Judaism

vede rabín Tomáš Kučera

pátek 23. února 2007 od 18 hodin

Kabalat šabat a následný Oneg šabat

sobota 24. února 2007

od 10 hodin Šachrit se čtením z Tóry
od 12.30 společné studium týdenního oddílu Tóry

místo konání:

Židovská obec (3. patro), Maiselova 18, Praha 1

Program Bejt Simcha
únor 2007

pátek 9. února od 16 hodin
Valná hromada členů Bejt Simcha

sobota 10. února
od 10 hodin v Bejt Simcha
Sobotní ranní bohoslužba s rabínem
Ronaldem Hoffbergem a Masorti Olami

V pátek 23. a v sobotu 24. února se
v Bejt Simcha bohoslužby nekonají
– zveme všechny, aby se připojili
k reformnímu minjanu, vedenému
rabínem Kučerou, na Židovské obci.

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin

Kurz liturgie a zpěvu, vedený rabínem
a kantorem Michaelem Dushinským –
ve čtvrtek od 18.30 h (odpadá 22. 2.);
pro přihlášky a bližší informace
kontaktujte Bejt Simcha

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 16.30 do 18 hodin

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2

Telefon: 222 251 641, 724 027 929

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

VALNÁ HROMADA ČLENŮ BEJT SIMCHA

se koná v pátek 9. února 2007 od 16 hodin
v Bejt Simcha, Mánesova 8, Praha 2

Program:

Zpráva o činnosti za uplynulý rok
Zpráva o hospodaření za uplynulý rok
Doplňkové volby do představenstva
Různé

Po skončení valné hromady od 18 hodin
Kabalat šabat, kiduš a občerstvení.

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na
www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního
a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adre-
su Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2,
telefon/fax: 222 251 641, e-mail: [maskil@mas-
kil.cz](mailto:maskil@mas-
kil.cz) (to je důležité, zejména pokud platíte ban-
kovním převodem, neboť v tomto případě se jinak
nedozvíme adresu, na níž máme Maskil zasílat);
výše poštovního a balného je **v ČR minimálně**
250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě
zašlete **složenkou nebo na bankovní účet**
číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční
banky, variabilní symbol je 88888 (5x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout
osobně přímo v Bejt Simcha.

SPRAVEDLNOST PRO TŘETÍ GENERACI

část II.

V lednovém čísle jsme pod tímto titulkem informovali o Centru pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války a na naše otázky odpovídal Ing. Pavel Jirásek, dlouholetý ředitel odboru ochrany movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií Ministerstva kultury České republiky. Na téma restitucí uměleckých památek, které byly kdysi v majetku židovských sběratelů, bude dnes hovořit paní Mgr. Michaela Hájková, kurátorka Sbírky vizuálního umění Židovského muzea v Praze.

Jakákoliv restituce je vždy velmi citlivou právní, ale i společenskou záležitostí. Dvojnásob to platí o restitucích židovského majetku, který byl v důsledku šoa rozptýlen prakticky do celého světa a dnes je velmi obtížné vůbec zjistit, kde se nalézá. O jaké legislativní nástroje se opírá současné vydávání historicky cenných a uměleckých artefaktů z depozit českých sbírkotvorných institucí – tedy především muzeí a galerií (včetně Židovského muzea) a jaký je časový rámec tohoto procesu?

Jsem historička umění, nikoli právník, přesto se pokusím odpovědět co možná nejpřesněji. Využiji k tomu jednak zkušenosti ze své intenzivní roční práce v rámci expertního týmu pro objasnění historických a hospodářských otázek arizace židovského majetku ustanoveného na podzim roku 1999 v rámci Smíšené pracovní komise vlády ČR (tento tým splnil své poslání v září 2000 tím, že odevzdal vůbec první zprávu, zabývající se velmi podrobně otázkami osudu uměleckých děl konfiskovaných v období druhé republiky a protektorátu), a jednak zkušeností kurátorky uměleckých sbírek Židovského muzea v Praze, jehož vstřícný přístup k otázce šetření provenience sbírkových předmětů ve vlastních fondech a jejich případných restitucí považuji mezi českými sbírkotvornými institucemi za ojedinělý příklad hodný následování.

Pokud se jedná o restituce uměleckých děl konfiskovaných původním, převážně židovským vlastníkům v období mezi 29. zářím 1938 a 8. květnem 1945, která se dosud nacházejí na území ČR, mohou se opírat zejména o zákon č. 212/2000 Sb. o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem, jehož plné znění je dostupné například na stránkách www.restitution-art.cz provozovaných Ministerstvem kultury České republiky. V paragrafu 1 tohoto zákona jsou stanovena

pravidla pro narovnání majetkových křivd, jež „utrpěly židovské obce, nadace a spolky odnětím jejich majetku v důsledku převodů nebo přechodů vlastnického práva, které byly prohlášeny za neplatné dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo zákonem č. 128/1946 Sb.“, a paragraf 3 pak vymezuje právní rámec pro navrácení uměleckých děl, „která byla v období od 29. září 1938 do 4. května 1945 odňata fyzickým osobám v důsledku převodů nebo přechodů vlastnického práva, jež byly prohlášeny za neplatné dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo zákonem č. 128/1946 Sb., a která jsou ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví státu“.

Myslím, že jste popsala legislativní rámec procesu velmi přesně. Nicméně zákon z roku 2000 je dnes už šest let starý a vše kolem nás se vyvíjí velmi rychle. Považujete tento zákon za kvalitní normu, nebo by, dle vašeho názoru, snesl novelizaci?

Považuji za velmi pozitivní, že citovaný právní předpis byl v roce 2000 uveden do praxe, na druhé straně musím říci, že se jedná o zákon, který trpí některými nedostatky, jež mohou jeho provádění do značné míry negativně ovlivnit. Je sice pravda, že v nedávné době se díky iniciativě FŽO podařilo ze zákona definitivně vypustit časové omezení pro uplatnění restitučního nároku, na druhé straně je ovšem třeba přiznat, že zrušením této „promlčecí lhůty“ došlo pouze k naplnění jednoho ze základních principů obsaženého v závěrečných usneseních Washingtonské konference (Washington Conference on Holocaust-Era Looted Assets, Washington DC), konané v prosinci 1998, a Mezinárodního fóra ve Vilniusu (Vilnius International Forum on Holocaust Era Looted Cultural Assets), uspořádaného v říjnu 2000. Není zde prostor k tomu, abychom z těchto dokumentů citovali, ale vřele bych doporučila všem zájemcům o tuto pro-

blematiku, aby se se závěrečnými usneseními obou konferencí, jakož i dalšími relevantními dokumenty, seznámili na internetových stránkách Evropské komise pro uloupené umění (Commission for Looted Art in Europe) na adrese:

http://www.lootedartcommission.com/lootedart_internationalprinciples.htm

Někteří kritici tohoto zákona pokládají za špatná ta ustanovení, která redukuje okruh možných žadatelů o restituci...

Některá další, podle mého názoru neméně problematická a v podstatě proti smyslu zákona jdoucí ustanovení, se dosud upravit či zrušit nepodařilo. Vezměme si například posuzování oprávněnosti restitučních nároků – respektive oprávněnosti osob, které nároky uplatňují. V již zmiňovaném paragrafu 3 zákona 212/2000 Sb. se totiž říká, že předměty mohou být vydány (resp. bezúplatně převedeny) buď „do vlastnictví fyzické osoby, která je před odnětím vlastnila, a pokud tato osoba zemřela, převedou se do vlastnictví jejího manžela anebo do vlastnictví jejich potomků, pokud původní vlastník a jeho manžel již zemřeli“. Vzhledem k velkému časovému odstupu, s nímž k nápravě křivd dochází, nepřekvapuje, že zákon výslovně počítá s tím, že většina nároků je dnes (až na výjimky) mnohem častěji uplatňována pozůstalými rodinnými příslušníky než původními vlastníky zabaveného majetku. O to více však překvapí, že zákon, jehož smyslem má již podle názvu být alespoň částečná náprava křivd spáchaných v období holocaustu, zároveň uplatňuje striktní požadavek přímého příbuzenského vztahu žadatelů k původnímu majiteli, tzn. že oprávněnými restituenty se mohou stát pouze původní vlastníci či jejich potomci v přímé linii. Přitom se ovšem zapomíná na fakt, že židovský holocaust (šoa) byl genocidou – systematickým vyvražďováním rodin s cílem vyhladit celé etnikum – a že tudíž ti, jejichž nároky by mohly být podle stávajícího ►

► zákona uznány, se v mnohých případech neměli možnost dožít konce války, natož pak současných pokusů o nápravu majetkových křivd spáchaných v jejím průběhu a těsně před ní. V důsledku tohoto fatálního nepochopení situace, kterou by měl zákon pomoci řešit, tak dochází ke smutným paradoxům, kdy se některé rodiny nemohou úspěšně hlásit o vydání majetku, jenž byl sice prokazatelně identifikován, avšak nadále zůstává v držení různých, především státních, institucí. Toto je například případ torza sbírky Richarda Poppera, jejíž díla se dosud nacházejí ve fondech pražské Národní galerie, zatímco rodina se již léta marně snaží být jen o vydání soupisu v NG dosud identifikovaných děl, která do sbírky kdysi patřila.

Předpokládejme, že se podaří určitý hledaný předmět identifikovat, víme, kde se nalézá a žadatel patří do okruhu oprávněných osob, jak jsou v zákoně určeny. Pak snad už nic nemůže restituční proces komplikovat a žadateli bude požadovaná věc bez dalších průtahů vydána. Je tomu tak?

Za důsledek nedostatečnosti současných právních úprav, v jejichž rámci je možné řešit restituce uměleckých děl, považují také fakt, že i v případech, kdy se na konci často velmi složitého a zdoluhavého pátrání podaří identifikovat jak umělecké předměty, tak jejich potenciálního oprávněného restituenta (nutno podotknout, že takto šťastné případy nejsou až tak časté), nemusí k fyzickému vydání díla oprávněné osobě přesto vůbec dojít. Stává se to například v případech, kdy je předmět restituce, často na návrh vydávající instituce (!), ještě před vlastním vydáním (avšak prokazatelně až po uplatnění restitučního nároku, či přímo v souvislosti s ním) navržen na prohlášení kulturní památkou, přičemž restituující oprávněná osoba nežije trvale na území České republiky. V těchto situacích sice není novému nabyvateli vlastnické právo přímo upíráno, avšak uplatněním ochranného režimu kulturní památky dochází ze strany státu k jeho značnému omezení, neboť nabyvatel například nemůže památku trvale vyvézt na místo svého trvalého pobytu a prakticky vzato mu zbývají pouze dvě možnosti: buď restituované umělecké předměty dlouhodobě deponuje u některé z tuzemských sbírkotvorných institucí (či kdekoli jinde na území ČR), nebo je prodá například prostřednictvím některého ze zdejších aukčních domů, ovšem opět bez možnosti získání povolení trvalého vývozu,

což může v určitých případech poměrně zmenšit potenciální okruh zájemců o koupi díla a současně také dosti významně ovlivnit výtěžek z jeho prodeje. K řešení podobných problémů, které vznikají ze zřejmého střetu zájmů a možnosti souběžného uplatňování nejméně dvou dalších zákonů (*zákon číslo 20/1987 Sb. o státní památkové péči, zákon 71/1994 Sb. ve znění pozdějších předpisů*), jež ovšem s výše popsanými případy restitucí nepočítají, by přitom stačilo inspirovat se například v SRN či Rakousku, kde má úplné a dokonalé naplnění fyzické restituce přednost před zájmy státu promítanými do zákonů o ochraně kulturního dědictví země.

Můžete se zmínit o tom, jak je na tento problém nahlíženo v Židovském muzeu v Praze?

Pokud jde o Židovské muzeum v Praze, které je od října 1994 nestátní organizací, jeho přístup k restitucím se od řady institucí v rukou státu či pod správou krajů, měst a obcí liší. Přestože statut nestátní organizace je samozřejmě nezbavuje povinnosti vycházet ve všech ohledech z platných norem českého právního řádu, muzeum se, pokud jde např. o zákon 212/2000 Sb., nemusí omezovat pouze na důsledné naplňování zákonem uložených povinností. Vedení Židovského muzea si od počátku (tj. od roku 1994) uvědomuje závazek tohoto svého výsadního postavení a v otázce restitucí se proto snaží o maximálně vstřícný přístup k žadatelům. Od doby, kdy vstoupil v platnost shora citovaný zákon 212/2000 Sb., tak například vždy odmítalo jakékoli časové omezení pro uplatňování restitučních nároků. Svoji vstřícnost projevuje muzeum také tím, že při posuzování oprávněnosti restitučních nároků se neomezuje pouze na původní majitele předmětů a jejich potomky v přímé linii, ale v případech, kde žádní

C. Vogl, Portrét muže, 1845, olej na plátně, 65,5 x 52 cm. Původně majetek rodiny dr. Emanuela Herrmanna. Byl vydán dědicům po paní Margit Herrmannové v roce 2006.

přímí potomci prokazatelně neexistují, je připraveno za podmínky řádně doloženého nároku vydat předměty i dalším, nepřímým potomkům (toto je například případ tzv. Freundovy sbírky, která má být v brzké době vydána potomkům sestry původního vlastníka žijícím v USA).

Existují ovšem i okolnosti, které muzeum i přes veškeré úsilí o spravedlivou nápravu způsobených křivd ovlivnit nemůže. Tak tomu bylo například v případě prohlášení 13 děl Freundovy sbírky kulturní památkou. Došlo k němu na návrh, který u příslušného odboru MK ČR podala Národní galerie v Praze krátce předtím, než dotčená díla vrátila Židovskému muzeu v Praze jako majetek, který byl do jejich sbírek převeden po zestátnění muzea komunisty (k tomuto převodu došlo v roce 1950 s odůvodněním, že jde o úhradu státních pohledávek za období národní správy). Proti – podle našeho názoru nedostatečně doloženému návrhu – podalo Židovské muzeum v zákonné lhůtě odvolání a následně také žalobu, kterou ovšem nakonec soud vyšší instance zamítl jako nedostatečně odůvodněnou. V této souvislosti je ovšem třeba říci, že proti argumentům typu „ilustrace Václava

Pokračování na str. 15

BAR A BAT MICVA V TEREZÍNĚ

úcta k obětem i naděje pro živé

Je druhý chanukový den, neděle 17. prosince 2006, a dvě děti – Eva Wichsová a Daniel Štolba – vstupují v doprovodu rabína, rodičů a přátel do Dlouhé ulice č. 17, kde se dnes nachází jediná veřejně přístupná synagoga ze sedmi skrývaných, které si internovaní Židé v terezínském ghettu tajně zřídili. Poprvé od konce holocaustu zde dojde, pod laskavým dohledem rabína Ronalda Hoffberga, k proměně dětí v rovnocenné členy židovské komunity. Po obřadu může být mladý muž počítán do minjanu a je povinen dodržovat všechny příkazy Tóry, stává se tak „synem příkázání“ (bar micva) a z dívky se obřadem stává nábožensky zralá žena, která je povinna žít dle pravidel Tóry, neboť se stala „dcerou povinnosti“ (bat micva). Takový je zákon.

Hovoří Chava bat Saša

Když jsem začala navštěvovat kurzy bar/bat micva, byla pro mě bat micva úplně abstraktním pojmem. Pak jsem ale viděla oslavu bar micva mých kamarádů a rozhodla jsem se, že ji také podstoupím. Trvalo to asi rok, než jsme se s Danem dohodli, že chceme mít společný obřad. Věděli jsme, že to chceme právě v ukrývané terezínské synagoze. Je to pro mě zvláštní místo, velmi symbolické. Asi měsíc před oním dnem jsme s rabínem začali domlouvat podrobnosti obřadu, jakou parašu budeme číst atd. Čím víc se však blížilo datum naší zkoušky dospělosti, tím víc jsem se učila a přemýšlela nad drašou, která pojednávala o místě, které jsem si vybrala, o chanukových světlech a jejich vzájemné spojitosti.

Ráno 17. prosince jsem už byla opravdu nervózní. Měla jsem pocit, že jsem všechno zapomněla, a Dan na tom nebyl o nic lépe. Namačkání jeden na druhého jsme v maličké synagoze začali celý obřad. Nic jsme nepo-

Daniel ben Michal si navléká tfilin

kazili a já se cítila výjimečně. Rodiče to dojalo a bylo vidět, že jsou šťastní, a to je pro mě jedna z nejdůležitějších věcí. A děkuji všem, kteří přišli a drželi nám palce.

Chava bat Saša se připravuje k obřadu

Hovoří Sylvie Wittmannová (Bejt simcha)

Třetím rokem mám tu čest učit kombinaci historie, sociologie a judaismu v odpovědné židovské škole Bejt Elend, lépe řečeno

pro její přípravný kurz bar/bat micva. Na výukovém programu se podílím s Jitkou Davidovou, brachot a čantování učí rabín Ron Hoffberg.

Bejt Elend nás stmeluje téměř v rodinu. Mnohé trpajzlíky, jak jim říkám, znám od úplného dětství. Dnes jsou z nich mladé dámy a mladí pánové. První dvojice, Eliáš a Robin, mě nesmírně dojala, když si pro místo svého vstupu do dospělosti vybrala Pinkasovu synagogu, právě tu, jejíž stěny jsou pokryty jmény 78 000 českých a moravských Židů zavražděných nacisty v době šoa. Další dvojice, Eva Wichsová a Daniel Štolba, si zvolila malou ukrývanou synagogu v Terezíně. Chava bat Saša četla z Tóry klidně, jasně a čistě, jakoby čtení nepunktovaného textu posvátného svitku bylo pro její generaci samozřejmostí. Daniel ben Michal svoji část čantoval. Pan rabín oba mladé lidi naučil vše velmi dobře. Každý z nich přednesl svou drašu. Žádné dětské povídačky. Měly hloubku, ducha a oslovily nejen mladé, ale i nás, kritické dospěláky. V době globalizace, multikulturalismu a asimilace se oba mladí hrdě a se vsí vážností připojili k hodnotám a kultuře svých předků. ►

Chava bat Saša čte svůj díl textu z Tóry, rabín Hoffberg a Daniel ben Michal s napětím přihlíží

- Chava i Daniel spojili svou budoucnost s minulostí těch, kteří pro své židovství byli persekvoáni, vyháněni a vražděni. Vážím si jich o to víc, neboť vím, že ani jeden z nich nemusel. Nevyrostli v religi-ózním prostředí, oba pocházejí ze smíše-ných manželství. Mohli bezstarostně splynout s davem. Naprosto vědomě, ze svého pevného rozhodnutí, se stali dcerou a synem židovské pospolitosti a jejích hodnot. Děkuji za možnost podílet se na procesu jejich duchovního růstu, děkuji také jejich rodičům a odpolední škole Bejt elend. Je to pro mne životní zkušenost, které si vážím.

Hovoří rabín Ronald Hoffberg

Eva a Daniel si pro svou bar/bat micvu zvolili ukryvanou synagogu terezínského ghetta. Stál jsem po jejich boku na místě, nesoucím očitě svědectví modliteb těch, kteří zde čekali na svou smrt, a přemohl mě silný příval emocí nad tíhou historie a jejich rozhodnutím. Jsou nejspíš prvními potomky

Je po obřadu a Chava bat Saša si prohlíží sváteční talit, který dostala darem

českých Židů, navrátilivších se a žijících po válce v Čechách, kteří po období šoa oslavili na tomto místě bar a bat micvu.

Pro mě jsou jako sémě probouzející a posilující náš budoucí život. Pro mě jsou odpovědí Hitlerově snaze vymýtiti naši víru, tradice a vůbec celou židovskou existenci z povrchu zemského.

Terezín, místo lží, ponížení a utrpení,

Terezín, místo židovského duchovního odporu tvořeného hudbou, uměním, vzděláváním, divadlem, poezií a literaturou,

Terezín, místo, v němž ti, kteří čekali na transporty a smrt, odříkávali modlitby, aby nebyli zapomenuti a aby židovství znovu povstalo z bolesti holocaustu,

Terezín, místo, které Eva a Daniel zvolili za symbol jejich židovského studia a odpovědnosti za budoucnost židovského národa svým čtením Tóry a vyjádřením **Š'ma Jisrael**.

S radostí odpovídám: **am jisrael chaj...**

► Milan Kalina

ARABSKÉ REFLEXE

Tady jsem – žena, Židovka, rabínka, kterou čeká půlroční pobyt v Káhiře. Jak budou Egypťané reagovat, až zjistí, kdo jsem. A budeme schopni překlenout propast mezi našimi, proti sobě navzájem stojícími pohledy na izraelsko-arabský konflikt?

Následující text je převzat z deníku rabínky Ruth Sohnové, který si vedla od ledna do července 2006, kdy s rodinou pobývala v Káhiře. Ruth vyučuje judaismus na střední škole v Milken a její manžel, rabín Reuven Fireston, je profesorem středověkých židovských a islámských studií na Hebrew Union College v Los Angeles. Mají dva syny, Noama (17) a Amira (12). Reuvenovo půlroční studijní volno se rozhodli strávit v Káhiře, s cílem prohloubit své porozumění arabskému myšlení a kultuře.

24. ledna: Na startu

Ani tomu nemůžu uvěřit – skutečně sedíme v letadle do Káhiry!

Lidé kolem nás mluví arabsky a mým uším to zní tak tvrdě a nepřijemně. Přímou fyzicky cítím tu širokou propast mezi námi a doufám, že jsme se rozhodli dobře.

Když Reuven poprvé přišel s nápadem, abychom jako rodina strávili půl roku v Káhiře, zpočátku jsem váhala – ne, vlastně jsem to odmítala. Jaké by to bylo pro nás, pro Židy, žít v Káhiře – bylo by to bezpečné? A jaké by to bylo pro mě jako pro ženu? Protestovala jsem: „Napadá mě sto jiných míst, kde bych ten půlrok strávila radši.“ Ale když jsem pochopila, jak je to důležité pro Reuvena, a uvědomila si, že by to mohla být naprosto jedinečná životní zkušenost, nakonec jsem souhlasila. Jak se blížil čas odjezdu, začínalo se mě zmocňovat radostné očekávání, i když jsem se toho zároveň stále obávala – toho, že budu žít v zemi, která je tak cizí, tak vzdálená... a dokonce i nepřátelská mému světu. Jaké to bude, stát se součástí egyptské společnosti?

Očekávám, že pro mě, jakožto Američanku a Židovku, bude ze všeho nejtěžší vyrovnat se s tím, když uslyším nenávislné poznámky o Izraeli a Židech. Většina Egypťanů považuje Izrael za nepřítel a příliš nerozlišují mezi „Izraelci“ a „Židy“. Asi si budu muset vyslechnout leccos, co bude napadat mnohé z toho, čemu hluboce věřím. Jak budu reagovat? Když budu mlčet, budu si připadat jako zrádce? Jak Židé, tak nežidé, kteří pobývali v Káhiře, nám radili, abychom Egypťanům neřekli, že jsme Židé, kromě

těch, kteří se stanou našimi blízkými přáteli. Nejde o naše fyzické bezpečí, ale spíš o to, abychom se vyhnuli nepřátelským reakcím, které by znatelně omezily naše možnosti komunikace a kontaktů s lidmi, a tudíž i možnost je lépe poznat.

25. ledna: První den v Káhiře

Dnes ráno jsme nikam nespěchali. Vydali jsme se na procházku a průzkum po Maadi, jedné z nejzelenějších a nejklidnějších čtvrtí Káhiry. Posnídali jsme jako Egypťané – falafel (tady se mu říká taamija) a ful – do měkka uvařené a částečně rozmačkané fazole fava v pita chlebu – v oblíbeném místním kiosku. Pak jsme jeli taxíkem do Americké mezinárodní školy, kterou budou po dobu našeho pobytu navštěvovat Noam a Amir. Podél rušné „Ring Road“, která vede kolem celého města, se staví mnoho nových bytových domů – klíčový prvek ve snaze magistrátu zajistit bydlení stále vzrůstající populaci – dnes má Káhira osmnáct milionů obyvatel a jejich počet vzrůstá závratným tempem. Za izolovanými shluky budov je už jen rozpínávací, neobydlená poušť.

27. ledna

Včera večer se dvakrát stalo, že poté, co jsme na otázku „odkud jste“, odpověděli, že jsme „Američané“, lidé na nás dál naléhali: „Ale odkud jste skutečně, jaké jsou vaše kořeny?“ Nevím, jestli to způsobila Reuvenova palestinská hovorová arabština, jeho semitský vzhled nebo jména našich synů, ale někteří lidé se s naší odpovědí „Američané“ nechtějí spokojit.

Muhamed, majitel internetové kavárny, do které chodíme, je k našim chlapcům velmi milý. Nemůžu si pomoci a pořád se sama sebe ptám, jestli by se choval stejně, kdyby věděl, že jsme Židé. Muhamed je mimochodem zdaleka nejčastější egyptské mužské jméno. Už rozlišujeme „Muhameda z papírnictví“, „Muhameda z internetové kavárny“ a „Muhameda z pekařství“.

Je neuvěřitelné, jak srdeční a přátelští všichni kolem jsou. Nikdo se nás nesnaží přemlouvat, abychom kupovali a kupovali a kupovali, jako když jsme Káhiru navštívili

Já a moje 23letá učitelka arabštiny Zajna

před pěti lety. Sem tam se objeví nějaký žebrák, žena nebo dítě, kteří se nám snaží prodat balíček papírových kapesníků, ale většinou jsou tu lidé pohodoví a vždy ochotní pomoci. A všichni nás maximálně podporují v naší snaze naučit se arabsky.

1. února

Včera večer si Noam asi hodinu povídal s Adhamem a Hosnim, kteří pracují v recepci našeho hotelu. Nevyhnutelně došlo i na otázku: „Jsi křesťan nebo muslim?“ Už se ho na to ptali dříve, tehdy odpověděl jen, že věří v jednoho Boha. Včera večer jim řekl, že se nerad baví o náboženství. Zdálo se, že jsou zklamaní, ale nenaléhali. Noam je rozpačitý a nesvůj z toho, že o sobě nemůže mluvit otevřeně. Tohle bylo pro nás pro všechny zatím to nejtěžší.

2. února

Jen pár dní poté, co Amir začal chodit do školy, jeden z jeho spolužáků, Zijad, jej pozval na oslavu konce prvního semestru. Zijad žije v Heliopolisu, velké káhirské předměstské čtvrti, velmi oblíbené u egyptské elity. Když jsme si pro Amira v jedenáct hodin večer přijeli, Zijadova matka, původem z Libanonu, nás pozvala dovnitř. Ocitli jsme se v nablýskaném a luxusně zařízeném obývacím pokoji s výhledem na Heliopolis z výše 13. patra.

Naše krátká návštěva byla velmi zajímavá. Ukázalo se, že Zijadův otec Ahmad je Palestinec, pocházející z Jeruzaléma. Opustil město se svojí rodinou jako šestiletý v roce ▶

► 1948. Někteří členové jeho rozvětvené rodiny dosud v Jeruzalémě žijí – uvnitř „zelené linie“, jak Ahmad zdůrazňoval a naznačoval tak, že jeho domov leží na území dnešního Izraele, a že on, jakožto Palestinec, se tam nikdy nebude moct vrátit. Ahmad vlastní v Káhiře několik obchodů s oděvy a soudě podle jejich přepychového bytu a toho, že Zijad má vlastního koně v módním Heliopolis Clubu, se jejich rodině daří dobře. Přesto nám jeho žena řekla, že Ahmad v Egyptě trpí, protože Palestinci jsou v Egyptě považováni za nepřítelšpohlednou a destabilizující skupinu, jakousi pátou kolonu – názor, podepřený faktem, že v roce 1970 Palestinci v Jordánsku rozpoutali revoluci, která málem svrhla vládu; a tím, že v roce 1974 Palestinci způsobili narušení křehké rovnováhy mezi jednotlivými denominacemi v Libanonu a přispěli tak k vypuknutí občanské války, která trvala patnáct let a přinesla desítky tisíc mrtvých. Podobně se na Palestince dívají po celém Středním východě. Arabové obecně sice podporují Palestince v jejich boji za samostatný palestinský stát, ale zároveň s nimi ve svých vlastních zemích často jednají jako s občany druhé třídy.

Moc jsem toužila po tom, abych mohla Ahmadovi říct, že jsme Židé a že i když podporuji Stát Izrael, hluboce mě znepokojuje utrpení palestinského lidu. Kdybychom si tak bývali mohli otevřeně a upřímně pohovořit o tom, čím prošla jeho rodina. A přitom jsem si uvědomovala, že se nesmím příliš vyptávat. Párkrát se stalo, že jsem se po položení nějaké otázky musela rychle stáhnout. Například, když jsem se Ahmada zeptala, ze které části Jeruzaléma pochází, odpověděl také otázkou: „Byla jste někdy v Izraeli?“ „Moji přátelé tam byli a říkali, že je to velmi krásné město,“ řekla jsem, aniž bych vysloveně lhala, ale vyhýbajíc se úplnému odhalení.

8. února

Po týdenním hledání jsme našli skvělý byt ve čtvrti „Staré Maadi“, daleko od hlučného centra Káhiry a jen deset minut pěšky od Nilu. Maadi znamená „přístaviště přívozů“. Očividně dodnes existující přístaviště v Maadi bylo kdysi dominantou města.

Bydlíme jen dva bloky od velkého, rušného náměstí Midan al-Ma-hatta. Pětkrát denně slyšíme volání k modlitbě z mešity na náměstí. Hlavní ulici, Road Nine, lemují malá tržiště a obchůdky, z nichž mnohé zavírají až v časných ranních hodinách. Většina

Nádvoří mešity Al-Azhar: většina egyptských žen stále nosí hidžáb

majitelů mluví částečně anglicky, stejně tak jako francouzsky a německy (v této čtvrti žije mnoho cizinců). Jsou velmi přátelští a těší je, když se snažíme mluvit arabsky. Náš dům je jen pár bloků od místní synagogy, v níž se, jak nám bylo řečeno, nekonají pravidelné týdenní bohoslužby, ale v roce 2005 byla po dlouhých letech otevřena na Vysoké svátky.

V Maadi neexistují semaforey a dokonce ani dopravní značky, a řidiči jsou nuceni jezdit v menších uličkách pomaleji a často troubit, aby ostatní varovali, že se blíží ke křižovatce nebo že chtějí předjíždět. Je v tom určitý systém – kratší nebo delší zatroubení – i když já jsem se v něm nikdy úplně neorientovala.

Beru třikrát týdně soukromé hodiny arabštiny. Moje učitelka, Zajna, je ve svých 23 letech dost mladá na to, aby mohla být mojí dcerou! Ráda mluvím arabsky. Mahabba, žena, která nám pomáhá s úklidem, je vlastně mojí druhou učitelkou. Chodí dvakrát týdně a vždy si tři čtvrtě hodiny povídáme u šálku čaje.

13. února

Včera s sebou Mahabba přinesla plný hrnec jídla. „Musíte ochutnat egyptské jídlo. Udělala jsem vám mahši,“ řekla nadšeně. Mahši obnáší nejrůznější druhy plněné zeleniny a patří k nejoblíbenějším místním jídlům. Mahabba připravila plněné zelí – malé zelené závitky velikosti plněných vinných listů, plněné směsí rýže, rajčatové omáčky, sekané cibule, petržele, kopr a koriandru. Bylo to vynikající. Mahabba se nabídla, že mě naučí připravovat mahši a další místní speciality. Její nabídku jsem ráda přijala.

Čtu teď knihu od Margaret K. Nydellové Understanding Arabs (Porozumět Arabům). Pomáhá mi to vidět naše zkušenosti v širším kontextu. Tak například v arabském světě lidé očekávají od svých přátel, že se jim budou snažit pomáhat a prokazovat jim laskavosti, jak jen mohou. Dokonce i když máte pocit, že nejste v určité situaci schopni pomoci, očekává se od vás, že svou pomoc nabídnete. I když u cizích lidí se toho neočekává tolik, obecně se tu lidé snaží navzájem si pomáhat víc, než je zvykem ve Spojených státech. Když se někoho na ulici zeptám na cestu, většinou mě doprovodí, aby se ujistil, že se dostanu tam, kam potřebuji. Jedinou nevýhodou tohoto národního zvyku je to, že nemůžete nikomu říct ne. Výsledkem pak je, že vám lidé vždy slíbí pomoc, ale neznamená to vždy, že se jí skutečně dočkáte.

22. února

Vzpomínám si, jak jsem si během letu do Egypta představovala, jak chodím po ulicích plných arabských mužů, žen a dětí, a měla jsem z toho nepříjemný pocit v žaludku. Nicméně od okamžiku, kdy jsme sem přijeli, jsou moje zkušenosti tak dobré, že moje pocity vůči lidem, které potkávám, jsou velmi srdečné. Je zajímavé, jak odlišná je skutečnost od toho, co jsem si dřív představovala, a jak osobní zkušenost dokáže změnit pohled člověka na celý národ.

K tomu, že se zde cítím tak dobře, určitě značnou měrou přispívá fakt, že žiju v malé čtvrti, kde potkávám denně ty samé přátelské lidi. Majitelé obchodů si mě pamatují, často mě oslovují jménem a jsou vždy ochotni si popovídat. Chlapci oblečení v dlouhých galabijích projíždějí ulicemi na ►

► kolech a na hlavách lehce balancují velké podnosy s pitou. Mladý muž nese podnos plný malých skleniček sladkého čaje, které roznáší majitelům blízkých obchůdků. Téměř všechny ženy na ulici nosí hidžáb (nebo higgáb, jak tady říkají), šátek, který jim zakrývá vlasy a většinou i krk. Některé jsou oblečené v černém a jsou jim skrz malé škvíry vidět jen oči, ale většina volí hidžáb, který barevně ladí se zbytkem oblečení.

Poprvé v životě mám při čtení siduru, židovské modlitební knihy, problém s frází „jeci'at micrajim“ – vyvedení z Egypta. Proč prostě neděkujeme Bohu za to, že nás vyvedl z otroctví; proč mu musíme děkovat za to, že nás vyvedl z Egypta? Jsme my, Židé, schopni jasně rozlišovat mezi starověkým a dnešním Egyptem? A nesetkáváme se s tím jen jednou ročně; při každé bohoslužbě, při každém kiduši nebo při každé recitaci Šema si připomínáme, že v naší tradici je Micrajim synonymem zotročení. Je možné, aby to nemělo žádný vliv na to, jak se díváme na Egyptány? Neovlivňuje nás naše liturgie tím směrem, abychom chápali Arabů jako své utlačovatele, jako svého historického nepřítele?

14. března: Purim

Včera večer jsme se všichni vydali do centra města do Ša'ar ha-šamajim (Nebeská brána), jediné káhirské synagogy, která je stále otevřena během většiny svátků. Vystoupili jsme z metra a pokračovali pěšky – věděli jsme, že až narazíme na shluk vojenských policistů, budeme na místě. Na schodech před hlavním vchodem jsme se museli zapsat a zodpovědět řadu otázek izraelské ochranky. Uvnitř jsme byli mile překvapeni, když jsme zde viděli asi padesát lidí, směsici starších egyptských žen, Izraelců s dětmi v kostýmech a amerických vysokoškoláků, kteří v Egyptě studují. Reuven vystoupil na bimu – Carmen, předsedkyně káhirské židovské komunity jej již dříve požádala, aby se ujal čtení megily – ale velmi brzy z ní zase sestoupil a řekl mi, že jeden z Izraelců, pracujících na izraelském velvyslanectví, chtěl svitek číst sám.

Navrhla jsem, aby se čtení rozdělilo. Reuven se s tímto návrhem vrátil opět na bimu. Za chvíli na mě pak mávl, abych se k němu připojila. Jestliže předtím onen Izraelec nebyl příliš nadšen tím, že se má o čtení dělit, byl teď ještě nespokojenější s tím, že já, jako žena, jsem byla rovněž vyzvána ke čtení. Protestoval, že je to v rozporu s halachou (židovským právem). Na to jsme s Reuvenem velmi zdvořile namítli, že podle halachy

mají jak muži, tak i ženy stejnou povinnost slyšet čtení megily a oběma je povoleno z ní veřejně předčítat. Izraelec odpověděl, že je zvykem, aby z ní předčítali pouze muži. Poukázali jsme na to, že zvyk není zákon, a dodali, že jsme o předčítání byli požádáni předsedkyní obce. A kromě toho, zeptali jsme se, na čí zvyk se tady odvolává? „Dobře,“ řekl otráveně a opustil bimu.

Když začal Reuven číst megilu, všimla jsem si, že Izraelec stojí opodál a předčítá

Purim – čtení Megilat Ester v synagoze Ša'ar ha-šamajim

nahlas ze své vlastní megily malé skupince Izraelců, která se kolem něj shromáždila. Nemohla jsem tomu uvěřit – v Káhiře nejsou v podstatě skoro žádní Židé... a stejně se nedokážeme domluvit!

3. dubna

Rozhodla jsem se, že řeknu Zajně, která věděla, že jsme Židé, o našem záměru strávit několik prvních dní Pesachu v Izraeli. Sejdou se se svým bratrancem, abych s ním probrala záležitosti naší rodinné nadace, která podporuje projekty zaměřené na zlepšení arabsko-židovského soužití. „Takže si myslíš,“ zeptala se Zajna, „že Židé a Arabové spolu můžou v Izraeli žít?“ „Ano,“ řekla jsem, „inša'ala (s boží pomocí).“ Nejsem si jistá, že se mnou souhlasila; přešli jsme na jiné téma.

Když jsme druhý den na hodině arabštiny probírali slovo „názor“, zdálo se mi to jako ideální příležitost zeptat se Zajny na její názor na Izrael. Nejprve řekla, že rozlišuje mezi Židy a Izraelem. Problém je prý s izraelskou politikou. Měla zato, že Židé a Arabové by mohli žít spolu, ovšem pokud si budou všichni rovni. V tom jsem s ní souhlasila. Pak se mě Zajna zeptala, proč Židé cítili potřebu

zakládat svůj vlastní stát, když v Egyptě žili Židé až do vzniku státu Izrael velmi šťastně. Takže nešlo jen o izraelskou politiku. Ta otázka se mě dotkla, ale v tom okamžiku mi zároveň došlo, že Zajna asi nikdy od nikoho neslyšela přesvědčivou argumentaci ve prospěch existence izraelského státu.

Odpověděla jsem jí, že přede vším je tu historie po staletí trvajících antisemitismu, která vedla k tomu, že Židé začali pociťovat potřebu mít vlastní stát, kde by naše bezpečnost nebyla závislá na dobré vůli někoho jiného. Přikývla a poznamenala něco o Hitlerovi. Upozornila jsem ji, že touha a snaha o založení židovského státu začala ještě dávno před Hitlerem. Zdálo se, že ji to překvapilo a že tomu tak úplně nevěří. Vysvětlila jsem jí, že Židé byli v minulosti nuceni opustit různé země a mnohokrát byli obětí pronásledování. Zajna se zeptala proč a já jsem řekla, že jako menšina byli Židé často vhodným obětí beránkem; pak jsem se tu ideu snažila vysvětlit. Nevím, jestli se mi to podařilo. (O tom všem jsme hovořily směsicí arabštiny a angličtiny!)

Řekla jsem jí taky, že uznávám, že je tu problém s nabytím půdy, která byla po staletí obydlena jinými lidmi, a že Izrael udělal některé vážné chyby, stejně jako ostatní strany zapojené do tohoto konfliktu. Dodala jsem, že stovky let jsme se denně modlili za návrat do izraelské země, odkud pocházíme. Zdálo se, že i tohle zjištění ji překvapilo. Nabídla jsem se, že jí v naší modlitební knize ukážu několik příkladů.

Rozpor v našich pohledech na svět teď dostává jasnější rysy. Já vidím Izrael jako svůj historický domov a jeho existenci jako nutnou pro přežití Židů ve světě, který k nim dokáže být nepřátelský. Zajna vnímá Izrael jako evropský imperialistický import na převážně arabský a muslimský Střední Východ a jako potupu sebeucty a důstojnosti Arabů.

I když mě zajímají názory zdejších lidí, zjišťuji, že je to těžší, než jsem očekávala. Věděla jsem, že většina Egyptanů je ostře proti izraelské politice – a dokonce proti existenci Izraele jako takové – ale je to něco jiného, když to slyším jasně vyslovené, zejména od někoho, koho mám ráda a jehož si vážím. Přesto je příležitost dozvědět se z první ruky o názorech Egyptanů na Izrael a podívat se na svět jinými očima jednou z nejcennějších zkušeností, které mi pobyt v Káhiře přinesl.

– dokončení příště –

► Ruth SOHN

Z časopisu Reform Judaism přeložila
Kateřina Weberová

DIVADLO ZA OPONOU ŽIVOTA

Po dřevěných schodech starých kasáren z dob Marie Terezie stoupá skupina lidí. Všichni se těší na vzácný zážitek. Dostali totiž lístek do divadla.

Režisér Gustav Schorsch

Jsmo v terezínském ghettu v roce 1944. V malém sálku velikosti školní třídy se bude hrát Gogolova *Ženitba*. Pryč jsou časy, kdy se v ghettu hrálo divadlo na půdách a ve sklepích tajně, aby se Němci nic nedozvěděli. Dnes je divadlo a jiné kulturní události zcela oficiální a je řízeno oddělením, které dostalo vznešený název *Freizeitgestaltung*, což znamená tvorba volného času. Zní to jako krutý vtíp, jenže Němci po jiném rozhodnutí (též vznešeně znějícím) *Endlösung*, tedy konečném řešení, si řekli, proč jim ještě nedovolit trochu zábavy, a povolili takřka veškerou kulturní činnost. A tak byly hudba, divadlo, kabaret i přednášky celkem bez problémů povolovány; ještě se tím nakonec pochlubili Mezinárodnímu červenému kříži, který poslal do ghetta komisi. Ta si poslušně prohlédla jen to, co jí táborové vedení ukázalo, a po jejím odjezdu se mohlo v klidu pokračovat v dalším vraždění.

Vraťme se však do našeho divadélka. Jsou tam jenom dřevěné lavice, opona je sešitá ze starých prostěradel. Místo reflektorů jsou jen žárovky v plechovém kornoutu. Dekorace je vyrobená z dřevěného odpadu, z latí a prken, k tomu staré secesní deky a záclony – a starý ruský interiér je na světě. Vytvořil ho skvělý divadelní architekt *František Zelenka*. Postaral se také o kostýmy, které vykouznil ze starých uniforem i dámského a pánského oblečení, které se našlo ve skladech zabavených svršků pocházejících z nesčetných trans-

Snad nejznámějším terezínským představením se stala dětská opera *Brundibár*; scénu rovněž navrhl František Zelenka

portů. Tím vznikla také jejich nadčasovost, kterou nebylo třeba uměle hledat. O divadelních dílnách přirozeně nebyla řeč. Všechno se vyrobilo na koleně, ve volném čase.

Herci jsou lidé všech profesí. Jenom několik z nás mělo zkušenosti z amatérského nebo školního divadla. Vznik našeho představení nebyl věru lehký. Zkoušet se dalo pouze večer po práci, a ta trvala v Terezíně deset hodin denně. Zkušebnou byl prázdný nepoužívaný sklep. Režisérem představení byl *Gustav Schorsch*, absolvent konzervatoře a asistent režie v Národním divadle, tedy jediný profesionál. Schorsch byl velký perfekcionista. Vyžadoval na zkouškách maximální soustředění a také přesnost. Na zkouškách je možné hledat, ale když je scéna nazkoušená, musí vše dokonale fungovat. Skoro všichni herci byli mladí.

Autor scény František Zelenka

jenom mládí mohlo ten nápor vydržet. Mládí a ohromné nadšení. Po práci ještě několik hodin zkoušek. Strava? Raději obraťme list. Odpočinek? Jaký asi je odpočinek na pryčnách v hromadných ubytovnách – muži zvlášť, ženy zvlášť a ještě k tomu transporty. Ano, transporty do neznáma, které v poslední době odjíždějí dost často, a nikdo se neptá, jestli se zrovna nezkouší nová hra. Asi je to tak, že divadlo má úžasnou vnitřní sílu. Sílu virtuálního světa, kam Třetí říše nemůže. Náš sálek je plný k prasknutí a opona se může otevřít.

Stál jsem na tom jevištiátku, a proto můžu vyprávět. Byl to nádherný pocit, ale dá se těžko popsat. Jevišťe a hlediště dýchalo stejný vzduch, mělo stejný tep srdce, žilo stejný život. Život? Byl to ještě život? Tito lidé ztratili své zaměstnání, jejich rodiny byly roztrženy. Staří lidé neměli šanci přežít. Zdravotnictví bylo nulové. Žádná nemocnice, spousta lékařů, ale žádné léky. Samozřejmě při té bídné stravě a nulové hygieně byla ohromná úmrtnost. Dominoval hlad – ukrutný hlad, ale to nejhorší byl zítřek. Zkuste si představit život bez budoucnosti. Žili jsme všichni v hrozném prázdnu, kde

Plakát k představení Gogolovy *Ženitba*

nikdo nevěděl, co přijde. Odříznutí od rozhlasu, od novin, od veškerých zpráv o průběhu války. Byla tu jen šeptanda. Prý se stalo to a to. Kdo to řekl? No, jeden tam a tam. Ale druhý řekl něco jiného!? Ale ta válka přece musí jednou skončit! To jistě, ale dočkáme se? A co udělají Němci? Dají nám bochník chleba a jízdenku na vlak? Ba ne, ten konec nebude žádná idylka.

A proto hlediště dýchá jen přítomnost a směje se s Gogolem těm směšným loutkám z carského samoděržaví. Směje se těm bezradným hlupákům, kteří žijí ve vzduchoprázdnu někde v hloubi té veliké nepochopitelné Rusi. Publikům ví stejně jako herci, že není žádné východisko. Chápu Gogola jako současníka. Reagují, abych tak řekl, unisono.

Divadlo přestává být divadlem. Protože jeviště i hlediště patří ke stejnému cirkusu. Cirkusu smrti.

Nikde už nemůže, doufám, vzniknout podobné divadlo. Když se mě někdo zeptá, jestli si myslím, že to naše divadlo bylo dobré, tak musím odpovědět, že nevím. Byli jsme asi poctiví a osvětlení amatéři. To mluvíme o formě. Ale o formu tu vůbec nešlo. Naše divadlo nebyla společenská událost. Šlo pouze o obsah, o sdělení, o uvědomění si, že jsme stále ještě lidé a že žijeme. Divadlo a život se na chvíli propojily, čas usnul a my jsme společně prožili to nejkrásnější a nejhroznější divadlo na světě. Divadlo pravdy. Pravdy života a smrti.

► Jan FISCHER

Foto: www.sharat.co.il, www.chgs.umn.edu,
www.brekeleyrep.org

IVAN VÁVRA: JAK TO VZNIKALO – JAK TO PŘIŠLO?

II. část

Do vídeňských kanceláří renomovaných, důstojných, leč málo schopných a nové poměry nechápajících advokátů, vstoupili jako „*tiši společníci*“ Židé, i bez univerzit bystřejší než všichni ti „HERREN DOCTORES“ – a podobně se dělo i u notářů nebo v ordinacích věhlasných lékařů, kteří po válce neměli ani na novou pinzetu: židovský společník vše hravě opatřil za hrst dolarů či franků z bývalých armádních zásob (kde samozřejmě našel soukmenovce). Přesně totéž se dělo u všech nakladatelství (sehnání papíru pak nebyl problém), totéž ve vydavatelstvích novin a časopisů, kterým Židé dokázali vtisknout patřičný „šmrnc“ a tím i čtivost. Tím bylo nasměrováno VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ, jakož i UMĚLECKÁ KRITIKA, která rozhodovala o tom, co se bude psát, které kusy se budou hrát, který umělec „*má pronikavý úspěch*“ a který „*podává výkony bezbarvé*“, který architekt uspěje v „*anonymním konkurzu*“. Dalo se rozhodnout, která vládní zakázka či projekt dostane zelenou, i co se odhlasuje v parlamentu, neboť i poslanec má svou rodinu a žádný mandát není navěky.

Kola BURZY, té *gemütlich* instituce starého Rakouska, se roztočila v nevídaných obrátcích v milionech, miliardách, stamiliardách a bilionech. INFLACE! Houska, která stála před válkou 2 rakouské haléře, stála ráno 22 korun – večer už 83. Koruna se řtila do propadliště a schopní na tom vydělali neuvěřitelné jmění. Celé bloky domů, ba celé ulice, polnosti, velkostatky, stovky hektarů lesů, zámky, továrny měnily majitele a přecházely do nových, schopných rukou.

Jako houby po dešti vznikaly další obchodní domy, banky, realitní velkokanceláře, a ty všechny akumulovaly další a další kapitál, který převáděly do zahraničí a potom *výhodně krachovaly*. Statisíce drobných lidí přišly o všechno, další desetitisíce v následném řetězci krachů ztratily zaměstnání, a nespočetní – zejména mladí – ztratili i naději, naději na umístění, práci a obživu. Jeden z těchto posledních *krachů* vykazala vídeňská pojišťovna FÉNIX. Její pražská pobočka na Václavském náměstí připravila rovněž tisíce pojištěnců o veškeré úspory.

Když apokalypsa inflace skončila a byl zaveden rakouský **šilink** v poměru

1:10 000, zbylo mé mamince – z kdysi krásného věna 20 000 starorakouských korun (na dnešní poměry cca 600 000 Kč) jmění vpravdě knížecí – celé **2 šilinky**.

A v Rakousku s 6 miliony obyvatel (z toho 2,2 miliony ve Vídni) bylo víc než 600 000 nezaměstnaných, většinou živitelů rodin; v pracovním poměru bylo pramálo žen. Z těch nezaměstnaných – jako vždy – byla nejvýbušnější složkou nezaměstnaná inteligence, odborné dělnictvo a bývalí vojáci z fronty, zvyklí mít ukazováček na spoušti. Rakouská vláda, aby je nějak uklidila a uklidnila, zřídila „*Freiwilliger Arbeitsdienst*“ (Dobrovolnou pracovní službu). V té mladí muži pracovali s lopatami a krumpáči na „*veřejně prospěšných pracích*“ za 0,5 šilinků denně plus jednotné oblečení (modráky) plus denní strava. Byla to kombinace nejvyšší nebezpečnosti. Pospolitosť mladých, silných mužů, o které „*svět nestojí*“, jednotně oblečených, společně žijících v barácích při polovojském režimu. Pospolitosť protkaná vojáky a oficerů z fronty, nesoucí své lopaty jako zbraně. Pospolitosť, kterou stmelovala beznaděj a jejíž společnou ideologií byla nenávisť „*vůči tomu celému svinstvu*“.

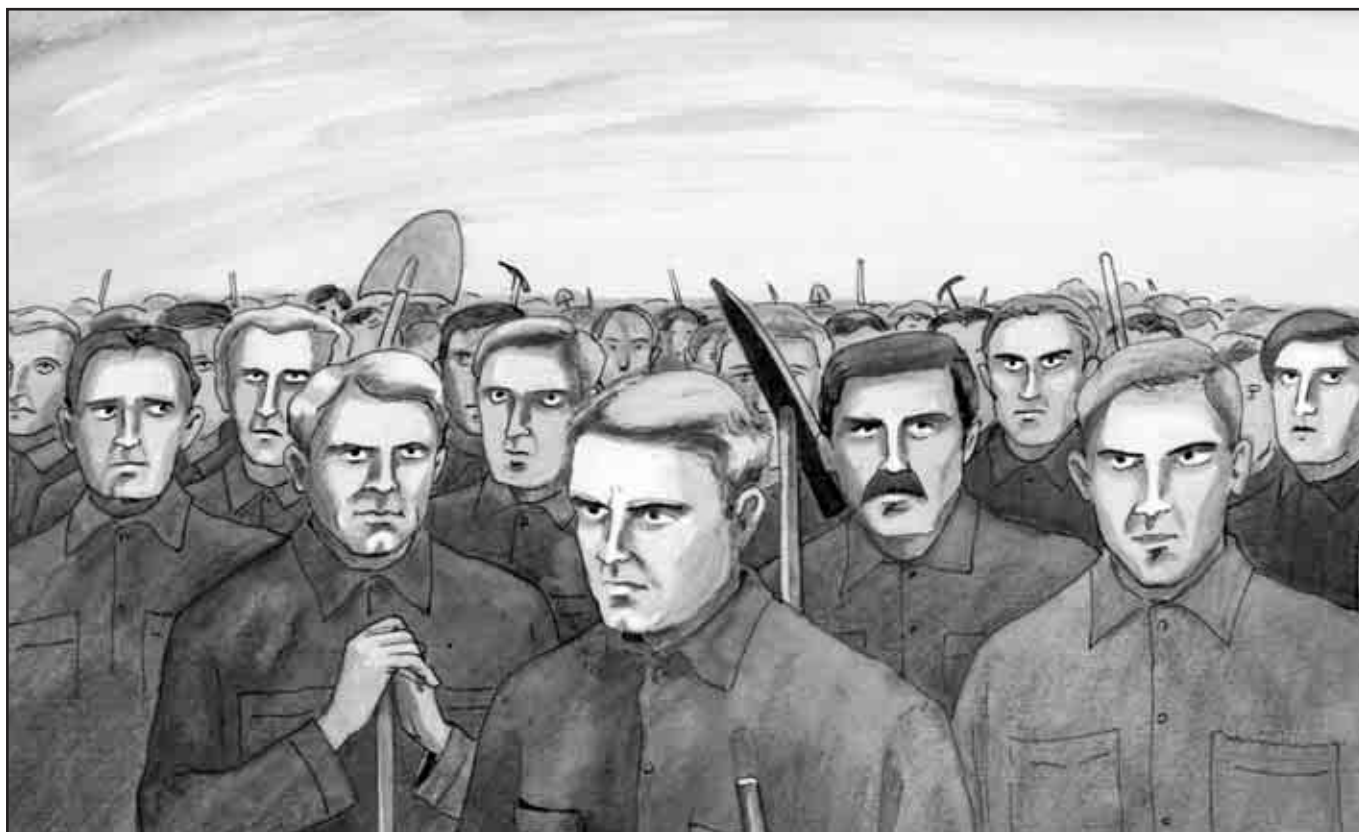
Nu a do toho přišla vichřice miliardových finančních skandálů, podvodné krachy firem a velkofirem se jmény Sklarek, Weinstein, Frankfurter, Rubin, Krupnik, Baer, Löwi, Wolf-Farkasch... Do toho neproniknutelné předivo finančně-mocenské, právní, správní a průmyslové s obdobnými jmény, totéž na klíčových místech v tisku, v kultuře, v lékařství, advokacii, notářství, bankovníctví. Kam jen oko dohlédlo. Koho by nenapadlo přirovnání k pavouku či chobotnici?

A tak se objevuje další, tentokrát ale nešťastná markanta „*Vyvoleného národa*“. Už nestačí jen úspěch, ale musí to být ÚSPĚCH. Nebetyčný, gigantický, rozpráhnutý, všeobjímající, řítící se až tam, kde už všichni křičí: „*ZADRŽ! Ještě krok a padáš do PROPASTI!!!*“ A Žid ten krok přece jenom udělá... Tak zahynul středověký „Žid Süss“, tak i bolševičtí vůdci TROCKIJ, BORODIN-GRUNZENBERG, JAGODA, i náš SLÁNSKÝ, REICIN, GEMINDER a mnoho dalších. K zoufání stále totéž! Přestože koncem dvacátých let pozbyla situace

v Rakousku oně hrdelní drastičnosti a už bylo alespoň co jíst, udržela se „*chobotnice*“ při životě téměř do konce let třicátých. Z počátku z tohoto klimatu těžila katolická církev, v Rakousku tradičně zakořeněná, neboť evangelíků téměř nebylo, která se od poloviny dvacátých let opírala o Mussoliniho. Duceho hvězda tehdy prokazatelně stoupala. Odstranil nezaměstnanost pracovními příležitostmi při výstavbě skvělých dálnic a nového průmyslu, přidal sociální péče do fašistických odborů, pečoval o děti a mládež (v černých košilích), inicioval prudkou výstavbu armády a zbrojního průmyslu, takřka vymýtil drobný zločin a žebrotu za pomoci četníků (v černých košilích), neobyčejně pozdvihnul NÁRODNÍ SEBEVĚDOMÍ (v černé košili). Všechno to znělo krásně a nadějeplně pro zkrfknutého, ubitého a vykořeněného občánka země PORAŽENÉ a POSTINFLAČNÍ, zmítané tím nepochopitelným, neprůhledným a neúčinným systémem, kterému se říkalo PARLAMENTNÍ DEMOKRACIE. Do Itálie se dívali nejen Rakušané a Němci, ale i Maďari, Bulhaři a konečně i ti Rumuni.

Co se týče Rakouska, tam se etablovaná a tradiční strana katolíků ÖSTERREICHISCHE VOLKSPARTEI dopouštěla svých tradičních a pro celou Evropu osudových chyb a malicherných pitomostí. Do války i sociálními podmínkami převrácené a už docela změněné společnosti rigidně a neúprosně vsazovala své absolutní požadavky – povinnou výuku katolického náboženství ve školách, povinnou návštěvu kostela v neděli (to i pro státní a obecní zaměstnance!), zákaz nošení kratších sukní a krátkých kalhot do kostela (jak prozíravě v zemi dirndlů a kožených kalhot!), povinnost příslušnosti k Církvi pro státní zaměstnance (tedy i pro posunovače na drahách, školníky a uklízečky na obecních úřadech), striktní ZÁKAZ INTERRUPTCE (pod hrozbou až pětiletého vězení), zákaz prodeje antikoncepčních prostředků, ale zejména ABSOLUTNÍ ZÁKAZ ROZVODŮ.

Kolik desetitisíců lidí muselo svůj nelegalizovaný vztah držet v konspiraci (a být tak sladkou a snadnou obětí vyděračů, počínaje sousedy, domovnicí až po organizovanou „*Katolickou společností na ochranu*“ ►

► *cti*!). Při absenci antikoncepcie (pašovala se z ČSR a z Německa) a naprostého zákazu přerušení těhotenství, byla nechtěná gravidita sociální i společenskou katastrofou. Nemanželské dítě totiž NEBYLO PLNOPRÁVNÉ, byl to PANCHART („Panchert“), a muselo tuto skutečnost uvádět ve všech dokumentech a ve škole to panu učiteli VEŘEJNĚ přiznávat. Být rodičem nemanželského dítěte znamenal i konec společenský, včetně rozloučení se z jakoukoliv slušnější kariérou. A to platilo i pro řemeslníky a drobné živnostníky, neboť se říkalo: „K tomu nechodíme, ten má parchanta.“ Kolik to způsobilo sebevražd, kolik bylo vražd novorozěnat při tajných porodech!

Tak byl Rakušák drcen dvěma mlýnskými kameny: „ČERNÝMI FLANĎÁKY“ (i když k církvi z tradice inklinoval) a tím, co mu bylo cizí, tedy NOVÝMI POMĚRY, což byla ta zlořečená, nezbadatelná, neprůhledná PARLAMENTNÍ DEMOKRACIE. A kdo za ní stál? Kdo tahal za všechny nitky – ve všem a všude? Inu, ŽID přeci!

Ale přestože se nemá generalizovat, nelze se tomu vyhnout – Rakušan i Němec NERAD PŘEMÝŠLÍ. Tomu prvnímu je to „Z'BLÖÖÖD“ („příliš blbě“), a ten druhý má rád JASNÁ ROZHODNUTÍ, která pak JASNĚ A PŘESNĚ PROVÁDÍ, neboť odpovědnost nese TEN VYŠŠÍ. Rakušanovi i Němci bylo jasné, že je CÍRKEV, a tím

méně DEMOKRACIE, před ŽIDEM prakticky neochránila, že ho té CHOBOTNICE nezabaví.

Byla tu snad ještě jiná síla, která by je sociálně ochránila? Že by tradiční, ještě rozložitá SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE, zakořeněná v DOSUD zaměstnané dělnické třídě? Ale tato „socdem“ byla ležérně rakouská, nic moc nezmohla, a navíc operovala takovými teoretickými krámy, jako je MARXISMUS, který přece, Jesusmaria, také vyžaduje MYŠLENÍ! A na to přeci Rakušan kašle („Do scheiss' i' d'rauf!“).

Nakonec se v únoru 1934 rozhodli sociální demokraté vystoupit v prudké opozici proti ortodoxnímu kancléři Engelbert DOLFUSSOVI (který obdivoval Mussoliniho), povolali své ozbrojené milice SCHUTZBUND a šli na vyložený hazard. Schutzbund a dělníci se zabarikádovávali ve svých veliánských obytných domech v dělnických čtvrtích Florisdorf a Favoriten a na vniknutí ozbrojené katolické HEIMWEHR, policie a armády odpověděli střelbou z pušek a kulometů. Vládní síly kontrovaly nakonec i palbou z lehkých děl a tanků. Bitva trvala čtyři dny, na obou stranách byli padlí i ranění. Na straně „RUDÝCH“ to ale byli i dědkové, stařenky, ženy a děti. Zúčtování bylo řízné – dělníci a jejich vůdci byli po rychlém soudu oběšeni, včetně předáka Brandstädtera, který měl sedm průstřelů...

A to byl konec rakouské sociální demokracie. Její vůdci ji opustili a uprchli do ČSR. Náhodou se jmenovali Bauer a Deutsch a byli to – no hádejte? V té chvíli už přes hranice záporakouského Vorarlbergu duněl německý hlas, znásobený statisíci, ba miliony SOUKMENOVCŮ: „*Rakousko povstaň – Rakousko probud' se!*“ A hesla Třetí říše: „*Nikdo nesmí hladovět – nikdo nesmí mrznout!*“ nebo „*Dáme práci každému – stavíme spravedlivé, nové Německo. Německo práce, síly, pospolitosti!*“

A skutečně, v lednu 1933 se moci chopil Hitler a už v roce 1934 mizela nezaměstnanost. Při stavbách gigantických, výtečných, ale hlavně strategických dálnic dostali bývalí nezaměstnaní najíst z vojenských polních kuchyní a nemrzli, neboť dostali oblečení, arci pracovní uniformy RAD- Reichsarbeitsdienst. A práce bylo plno v giganticky se rozvíjícím průmyslu (ovšem zbrojním). Ale kdopak by si tyhle pochybnosti a souvislosti bral do hlavy, když ho – a zejména jeho rodinu – ničí beznadějná nezaměstnanost, hladu a zimy? Když mi říkal nezaměstnaný Franzl ROSCHTAPIL: „*Proč já jsem radši nechcíp ve válce, aspoň by rodina pobírala nějakou tu penzičku...*“ Chápal jsem to a tehdy jsem se styděl za to, že mám co jíst.

Hlasy z Hitlerovy Říše volaly: „*Balvanem mezi tebou a tvou záchranou je ŽID. Zbav se ho, Já ti k tomu pomohu!*“ ►

► Rakouský kancléř DOLLFUSS se ze svého vítězství dlouho netěšil a nezachránil ho ani Benito MUSSOLINI. V červenci 1934 padl za oběť diletanské revoltě rakouských „NAZI“. Když byl v kancléřství smrtelně postřelen, komentoval to později druhý muž Třetí říše Herrmann Göring slovy: „*Ani mřít ti blbci neumějí.*“ Hnědá bojůvka nechala „svého“ kancléře vykrváčet jako podsvinče – bez pomoci, bez rány z milosti. Revolta byla potlačena ještě téhož dne a následky represe byly opět nemilosrdné. Rozsudky smrti. Trapné na věci bylo, že vrahem byl československý státní příslušník Otto PLANETTA. Náš vyslanec ve Vídni (a náš vzdálený příbuzný), hrabě „Franci“ DOHALSKÝ, musel vzít na sebe tu ostudu a doprovázet Planettu k šibenici. Dolfussův nástupce, kancléř Kurt SCHUSCHNIGG, se snažil s pomocí Vatikánu a Mussoliniho Itálie (jakož i tvrdé katolické linie) udržet rakouskou samostatnost. Bylo to ale beznadějně, protože v zemi už propukala drobná, leč permanentní guerilla, země byla infikována nacismem a tištěna německým hospodářským tlakem. Sousedé, včetně Československa, ani západní demokracie Rakousku žádnou pomoc neposkytnou. Hitlerovi byla ponechána ve všem volná ruka. Bylo to tak i při remilitarizaci Porýní (první facka do tváře Západu), při přípravě obsazení Sárska, při obłudném zbrojení a nelegálním zvětšování Wehrmachtu, při

zavraždění jugoslávského krále Alexandra a francouzského premiéra Barthoua, při zřízení prvních koncentračních táborů v Dachau a Sachsenhausenu, ale i při vyhlášení Norimberských zákonů, které stavěly Židy MIMO PRÁVO a mšence (zatím) VEDLE PRÁVA. To v podstatě dávalo každému možnost, že si se Židem může dělat, co chce. Vždyť to byla zákonem označená ŠKODNÁ. Mohl se mu zničit obchod, vybrat byt, odkudkoliv ho vyhodit, vykopat, vymlátit – vždyť vinen byl vždy Žid. A už proudil ŽIDOVSKÝ MAJETEK do árijských rukou a na árijská konta v rámci OČISTY VLASTI. Židům bylo ZAKÁZÁNO sedat na lavičky v parku, navštěvovat biografy, divadla, koncerty, vozit se v tramvajích mimo plošiny posledního vagonu (ale nesadat si!) a totéž ve vlacích. Zákazů neustále přibývalo. Kdo proti tomu protestoval, byl veřejně vyhlášen co BÍLÝ ŽID a záhy zmizel za účelem převýchovy do koncentráku. Brzy si TI OSTATNÍ zvykli, nehledě k tomu, že po Židech se tak krásně uprazdňovaly byty, obchody, továrničky, místa v bankách, v novinách a časopisech, v lékařských ordinacích, advokátních a realitních kancelářích, zkrátka všude, kam oko pohlédlo. Stačilo mít jenom průkaz árijce (Ariernachweiss) a dobrou pověst u domovní, místní, obvodní, městské a krajské organizace NSDAP. (*Nepřipomíná nám to cosi?*) Mnohý, přemnohý sen se tak naplnil. Rychle a bez-

pečně... Copak by tohle mohla splnit ta nemožná PARLAMENTNÍ DEMOKRACIE? Zde jasně vidíte, čemu všemu bránil oblundný ŽID, ten NEPŘÍTEL LIDSTVA! Ten znásilňovatel árijských panen!

Rakousko bylo očarováno tím, co „TEN ADOLF DOKÁZAL V TAK KRÁTKÉM ČASE“. Stejně byly očarovány naše SUDETY úpějí pod cizáckým jhem špinavých, nepořádných a tudíž nekulturních Čechů (mimořádně čistotě a pořádku jsme dodnes něco dlužní). Všude, kde mateřštinou byla němčina, se toužilo, aby už KONEČNĚ NÁŠ ADOLF PŘIŠEL a udělal náš ÁRIJSKÝ POŘÁDEK a dal nám vše, co si neprávem přivlastnil cizáci – hlavně ŽIDÉ! Pak se rozhostí všude klid a mír a to na TISÍC LET. Nic nás pak nepřemůže – ani Anglie, Francie či USA, kde všude financemi a mocí vládnou Židé. Adolf s nimi zatočí a my mu pomůžeme. Odměna pak bude sladká a hojná.

„Anschluss“ Rakouska k Německu v březnu 1938 proběhl hladce a bez závad – jen s trochou potřebného tlaku na Schuschnigga. Toho dáme zavřít, stejně jako policejního prezidenta Schobera, který má, ještě z předválečných dob, v šuplíku jakési doklady na mladého pana Hitlera, o jeho různých švindlech a dlužích z dob, kdy se slušně zaopatřen flákal po Vídni.

► Ilustrace: Lucie Lomová

Češi, Němci, Židé: Cizí sousedé?

Projekt v rámci Theodor-Heuss-Kolleg Nadace Roberta Bosche

Hledáme zainteresované účastníky

Ve dnech 25.–30. března 2007 se v Praze uskuteční projekt, jehož cílem je umožnit setkání patnácti mladých potomků sudetských Němců, Čechů žijících v bývalých Sudetech, a lidí přeživších holocaust (pět účastníků z každé skupiny), a uvést je během čtyřdenního intenzivního programu v podnětný dialog o společné minulosti, současných vztazích i budoucích perspektivách v rámci spolupráce v Evropské unii. Podněty k diskusi a zamyšlení naleznou účastníci při sdílení rodinných příběhů, v rozhovorech s dobovými svědky a prostřednictvím besed a exkurzí do míst se společnou historií i budoucností (např. Židovská obec v Praze, Terezín, Collegium Bohemicum v Ústí nad Labem, Zastoupení Evropského parlamentu v Praze). Projekt probíhá mj. za podpory Theodor-Heuss-Kolleg Nadace Roberta Bosche, American Joint Distribution Committee, Česko-německého fondu budoucnosti, Židovské obce Praha a Prager Zeitung a hlavní organizační tým tvoří čeští a němečtí studenti.

Účastnit se mohou **mladí lidé ve věku přibližně 19–25 let s dobrou znalostí němčiny, kteří mají díky svým předkům osobní vztah ke společné historii anebo se touto tematikou aktivně zabývají**. Výběr účastníků proběhne na základě vyhodnocení **esejí v německém jazyce k dané tematice**, které vyhodnotí nezávislá porota, a jež mohou zájemci **zaslat do 13. února 2007** na adresu: ausschreibungdtj@yahoo.de.

Podrobné znění zadání esejí a více informací k projektu lze rovněž získat na výše zmíněné emailové adrese.

Organizátoři se těší na zajímavé příspěvky a na vaši účast.

Pokračování ze str. 4

Špály k Babičce Boženy Němcové dokládá autorův vřelý vztah k národní české literatuře“, jež se objevily v odborných posudcích pracovníků pražské NG jako zdůvodnění návrhu na prohlášení, nebylo možné mnoho věcného namítat, a ve sporu o důvodnost prohlášení tedy nakonec stálo tvrzení proti tvrzení. Domnívám se, že zde naznačené příklady velmi dobře ukazují, že pražské Židovské muzeum je v otázce uplatňování restitučních nároků vždy na straně spravedlivého řešení a skutečné nápravy křivd.

Existují některé archivní prameny, které jsou v případě restitučního sporu považovány za nezpochybnitelné?

Jak jsem již zmínila, v Židovském muzeu klademe velký důraz na průzkum proveniencí vlastních sbírkových předmětů. Například v případě Sbírký vizuálního umění jsme již před lety elektronicky zpracovali údaje o původních vlastnicích uměleckých děl, které bylo možné vyčíst z tzv. německého katalogu (jedná se o katalog sbírek z období existence Ústředního židovského muzea, tj. z let 1942–1945, kdy byl příliv předmětů do muzea největší). Podle mého odhadu je zhruba u třetiny děl, která jsou dnes spravována v rámci Sbírký vizuálního umění a která byla do muzejních sbírek zařazena během války, možné podle záznamů v německém katalogu zjistit původního vlastníka věci podle záznamu transportního čísla. Tento údaj je v případě uměleckých předmětů v podstatě jediným spolehlivým údajem pro ověření vlastnictví díla před jeho konfiskací. Pokud vím, obdobný, velmi rozsáhlý a časově náročný průzkum proveniencí prováděný především na základě vlastnických záznamů v knihách probíhá již několik let také ve fondu knihovny muzea.

Dnes už se také málo ví, že v roce 1946 vycházely na stránkách Věstníku ŽNO na pokračování jmenné seznamy původních majitelů předmětů, jež se v té době nacházely ve sbírkách muzea. Tyto jmenné seznamy byly sestavovány právě na základě transportních čísel původních vlastníků zaznamenaných v německém katalogu. Židovské muzeum v Praze bylo také jednou z mála institucí, které bez problémů restituovaly předměty již na základě prvního res-

titučního zákona z roku 1946. Tedy bez problémů až do komunistického převratu v roce 1948. Po něm už restituce začaly vážnout, až nakonec zcela ustaly. Z vůle nadřízených orgánů naopak nastal odliv předmětů do sbírek jiných, státem vlastněných institucí, jemuž se muzeum nemohlo nijak bránit.

Když se na muzeum obrátí žadatel s dotazem, jak vypadá interní proces „zpracování“ jeho „zakázky“?

V případě, že se na nás obrátí žadatel s prosbou o pomoc při hledání konkrétních děl nebo s dotazem, zda se v našich sbírkách nenacházejí díla, jež byla konfiskována z majetku určité konkrétní osoby (v tomto případě je vždy dobré sdělit plné jméno osoby a datum narození, popřípadě další základní údaje napomáhající jasné identifikaci), jsme, pokud jde o malbu, kresbu, grafiku a plastiku, schopni odpovědět v podstatě obratem. Zároveň ovšem všechny žadatele upozorňujeme, aby pátrali i v jiných institucích a archivech, protože do sbírek Židovského muzea v Praze se během války dostal pouze nepatrný zlomek konfiskovaných uměleckých děl z majetku individuálních vlastníků. Jednalo se téměř výhradně o předměty, které vybrali pracovníci Ústředního židovského muzea v letech 1942–1945 ze skladišť pražské Treuhandstelle, kam vplýval pouze majetek po osobách deportovaných z území tzv. Oberlandratu Prag (tj. Prahy a nejbližšího okolí) do Lodže a Terezína. Měl-li někdo poslední bydliště před transportem například v Plzni, Hradci Králové či jinde na území protektorátu mimo Prahu, je vysoce nepravděpodobné, že se jeho majetek ocitl ve skladišti, kam měli přístup pracovníci Židovského muzea a tudíž následně v muzejních sbírkách (jednalo se o vybrané sklady pražské Treuhandstelle, která byla zvláštním oddělením pražské židovské obce – tehdy Židovské rady starších – a která jako všechny židovské instituce a záležitosti spadala pod přímou supervizi tzv. Ústředny pro židovské vystěhovalectví). Dále je třeba mít na paměti fakt, že zdaleka ne všechen majetek z bytů, který byli deportovaní lidé nuceni odevzdat, skončil ve skladištích Treuhandstelle, a zdaleka ne všechny předměty, které se tam přeci jen dostaly, mohly být vybrány k začlenění do sbírek muzea. V pražském Židovském

muzeu dnes rozhodně nelze hledat nábytek, koberce, porcelán, sklo, šperky apod. Tyto předměty náležející do oblasti uměleckého řemesla byly většinou distribuovány jinam (například na vybavení bytů tzv. „válečných poškozenců“ nebo do obchodů, které byly přímo licencovány pro odprodej konfiskovaných uměleckých předmětů – např. André v dnešní Havříské ulici, Vollmer na Staroměstském náměstí nebo po jistou dobu třeba aukční dům Kaul & Benz v Celetné). Konečně i většina uměleckých předmětů, které nebyly vysloveně judaikální povahy nebo nemohly být například zařazeny do kategorie tzv. „zvrhého umění“ se do muzea nedostala.

Pokud jde o mechanismus posuzování žádostí o vydání předmětů, které byly jednoznačně identifikovány v muzejních sbírkách, ve zkratce lze říci, že každou takovou žádostí se zabývá nejprve Restituční komise Židovského muzea. Členy této komise jsou také odborní pracovníci, kteří shromáždí veškerou dostupnou dokumentaci k provenienci předmětů a komisi s touto dokumentací seznámí. Komise také posoudí, zda žadatel dostatečně doložil oprávněnost svého nároku a shledá-li žádost důvodnou a dostatečně doloženou, vydá stanovisko, které pak postoupí Správní radě muzea, jež má pravomoc rozhodnout o vydání. Součástí celého procesu je také roční ochranná lhůta, která musí uplynout ode dne, kdy je zveřejněno doručení žádosti o vydání konkrétních předmětů s jejich seznamem. Smyslem této lhůty je učinit maximum proto, aby se mohli přihlásit případní další žadatelé, kteří by mohli vznést nárok na vydání téže věci. Pokud se během této roční lhůty od zveřejnění nikdo další nepřihlásí, má se za to, že žadatel, jehož nárok byl již uznán, je jedinou oprávněnou osobou. Pokud je žadatelem původní vlastníka věci, tato roční lhůta samozřejmě odpadá. Je-li žadatelů více, nabývají vydané věci společně a nerozdílně. Podmínky pro uplatnění nároku na vydání a mechanismus posuzování oprávněnosti jsou podrobně popsány na internetových stránkách muzea na adrese www.jewishmuseum.cz.

► S kurátorkou Sbírký vizuálního umění Židovského muzea v Praze hovořil
Milan KALINA

Pokračování rozhovoru v březnovém čísle.

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Navzdory tomu, že kulturní spolupráce mezi Českou republikou a Izraelem neustále roste, je v našem společném kulturním povědomí stále dostatek bílých míst, která je nutno postupně zaplňovat. Naše nakladatelství sice pilně vydávají osvědčené židovské autory, např. Potoka, Singera, Kischona aj., kteří již mají své pevné místo u našich čtenářů zajištěné, ale horší je to s tzv. mladou izraelskou literaturou (termín „mladá“ charakterizuje spíše méně známou, u nás dosud čtenářsky neetablovanou literaturu, tedy nikoliv označení generační). Ta proniká k našemu čtenáři mnohem obtížněji. O to záslužnější je každý nakladatelský počin, který méně známé autory uvádí do zmlsané společnosti náročných čtenářů.

Děk tedy patří nakladatelství **ARGO**, které ve své řadě Současná světová próza vydalo pod názvem **Plus minus** antologii povídek 14 izraelských autorů. Je mezi nimi zastoupena poválečná i předválečná generace, například: **Savjon Liebrechtová** (1948) nositelka Altermanovy ceny za literaturu, **Aharom Meged** (1920), v letech 1980–87 předseda izraelského Pen klubu, **Orly Castel-Bloomová** (1960), Altermanova cena, Newmannova cena, **Etgar Keret** (1967), jeden z nejprodávanějších autorů, jehož kniha *Stesk po Kissingerovi* je zařazena mezi 50 nejvýznamnějších děl izraelské literatury.

Antologie izraelských povídek PLUS MÍNUS, 198 str., ARGO, Praha 2006

Tak jako k fenoménu holocaustu neexistuje historické srovnání, tak i masové, mnohamilionové nasazení zahraničních pracovníků do hospodářské sféry válčící třetí říše je svým rozsahem, organizací i následky v moderních dějinách zcela ojedinělé, a dokonce je nelze srovnávat ani s prací otroků, jak ji znal starověk. Historii nedobrovolné práce – ve prospěch nacistického válečného hospodářství – se odborní autoři věnují mnohem méně než atraktivnější historii holocaustu, ačkoliv se toto „pracovní nasazení“ také týkalo milionů evropských občanů. V průmyslu a zemědělství váleč-

ného Německa byli využíváni vězni z koncentračních táborů, váleční zajatci, ale i mladí lidé, na které se vztahovaly příkazy „totálního nasazení“, jako tomu bylo například v Protektorátu Čechy a Morava.

Práce mladého německého historika Marka Spoerera (Univerzita Hohenheim), která se právě tomuto tématu věnuje, se vyznačuje přesvědčivostí výkladu, opřátého se o bohatou pramennou základnu. Autor obohacuje dosud známá fakta o válečném nasazení zahraničních pracovních sil o další aspekty. Především jej zajímá nalezení konkrétní viny – jak na straně státních úřadů třetí říše, tak i mezi jednotlivými průmyslníky. Je důležité, že autor mapuje nejen válečné události, ale i poválečné snahy tyto „otroky třetí říše“ odškodnit, a to až do doby přijetí speciálních zákonů v Německu a Rakousku v roce 2002. Samozřejmě, že klíčová pozornost je zaměřena na způsoby, jakým se tyto lidé získávali a jakými prostředky byli k této práci nuceni. Nechybí ani část věnovaná velmi pečlivému statistickému podchycení rozsahu nucené práce a jejího významu pro ekonomiku Německa v letech 1939–45.

Mark Spoerer, NUCENÉ PRÁCE POD HÁKOVÝM KŘÍŽEM, 314 str., ARGO, Praha 2005

Každá generace má své oblíbené autory, ale jen některým se povede, aby se jejich dílo proměnilo v nezaměnitelný a trvalý symbol určité epochy. Jack Kerouac to štěstí měl a jeho kniha *On the Road* (Na cestě) se stala doslova biblí první poválečné generace. Poprvé byla vydána v roce 1957 a okamžitě se stala bestsellerem. Kerouacova metoda spontánního psaní, odmítající dobové literární konvence, souvisela i s autorovým pohrdáním pruderním vkusem amerického měšťáka. Tehdy pětatřicetiletý autor odmítl jakékoliv pokrytectví a na svůj štít si vepsal heslo neomezené pravdivosti. Toto krédo pak uplatnil při líčení svých zážitků posbíraných na cestách po Americe. Kerouac se stal kulturním představitelem beatnické generace a jeho spontánní próza je dodnes pozoruhod-

ným popisem (tehdy zcela nového) životního stylu, vyznačovaného experimentálním sexem, drogami, preferencí drsného, syrového, ničím nekrášeného světa – v podstatě totální anticipací uhlazeného, keepsmilingového světa rodičů a jejich konzumního způsobu života. Tím vším nezanedbatelná část americké mládeže protestovala proti hodnotové krizi bohaté západní civilizace a její protest se přenesl i do zemí, kde se o „únavě z konzumu“ nedalo ani zdaleka hovořit. To, že Kerouacovo dílo oslovilo i mládež vyrůstající ve zcela jiných materiálních i ideologických podmínkách, je nepopíratelným důkazem toho, že se autor stal respektovaným symbolem boje proti jakémukoliv falešnému a omezenému establishmentu. Nové vydání si logicky vyžádalo i nový, svěží překlad Jiřího Popela. Kdysi šokující slovník beatnické mládeže padesátých let by byl dnešní mladou generací dozajista vnímán jako úsměvný, spíše archeologický, než sémantický fenomén.

Jack Kerouac, NA CESTĚ, 317 str., ARGO, Praha 2005

*Na těchto stránkách většinou informujeme o edičních počinech velkých, zavedených nakladatelských domů. Existují však i malé, nenápadné subjekty, které vydávají tituly, jež by pro svou nekomerční povahu hledaly nakladatele jen obtížně. Chci bych se proto se čtenáři podělit o svůj „objev“, kterým je produkce **Společnosti přátel Podkarpatské Rusi**.*

Po celých čtyřicet let nebylo v komunistickém režimu možné projevat jakýkoliv zájem o Podkarpatskou Rus, která byla po válce bezohledně anektována Sovětským svazem na základě zmanipulovaného shromáždění „lidu“ v Mukačevu, jež požadovalo připojení k SSSR. Až listopadová revoluce umožnila vznik této společnosti, a tím i vydávání odborných a uměleckých publikací. Společnost se nevěnuje jen intelektuální oblastem, ale aktuálně pomáhá Rusům, žijícím zde i v jejich původní domovině. Zmíním se jen o několika titulech z poměrně široké nabídky Edice Podkarpatská Rus: ➤

► Jan Demčík, Můj útek do gulagu

Smutné vzpomínky na mladé chlapce, kteří chtěli bojovat proti nacistům, překročili s nadějí hranici SSSR a místo uvítání je NKVD zajala, týrala a nakonec umístila do lágru.

Viktor Budín, Podkarpatská Rus očima Čechů

Zajímavá publikace, která obšírně mapuje podkarpatské reálie v české odborné literatuře v období 1919–1929 a v české beletrii v období 1919–1945, včetně přehledu beletristických děl s podkarpatskými motivy.

Edvard Beneš, Podkarpatsko a jeho vztah k Československu

Vzácný, prakticky neznámý spisek ministra zahraničí Beneše, inspirovaný jeho triumfální cestou na Podkarpatskou Rus, kterou vykonal se svou chotí v roce 1934, v době oslav patnáctého výročí dobrovolného vstupu této země do svazku s mladou Československou republikou. Drobný spis je skvělou ukázkou moderního přístupu k národnostním problémům a v mnohých principech zůstává dosud aktuální.

Sborník z mezinárodní konference v Praze „Vznik ČSR 1918 a Podkarpatská Rus“

Konference se konala na podzim 1998 a její účastníci přijeli ze Slovenska, Maďarska, Ukrajiny. Konferenci řídil předseda společnosti, známý publicista a básník Jaromír Hořec. Diskuzní příspěvky se týkaly doslova všech oblastí, vedle historicko-politických témat hovořili účastníci o zdravotnictví, školství, bezpečnosti, ekonomice.

Jaromír Tomeček, Na poloninách

Něžné, krásné a zároveň dojemné vyznání lásky nejen k podkarpatské přírodě, ale i všem, kteří ji obývají. Tomeček znal osobně Hordubala, znal Juraje Čupa, který se dobrovolně udal, že zabil sestru, jak mu Bůh poručil, znal Negrovec i chalupu Šuhajových, navštěvoval golet, byl přítelem rabína i jeho

šámese, znal Hanelle, její rodiče i prarodiče a znal i poslední zbojníky Dovbušu a Lipeje. Jeho láska k této zemi je opravdová a ryzí, jeho povídky trvalou ozdobou české literatury.

Knížky budou ochotně zaslány, jejich cena je zanedbatelná a svou objednávkou podpoříme DOBROU VĚC. Ve své orientaci na Evropskou unii bychom neměli zapomínat, že na Podkarpatské Rusi zůstává izolován hrdý lid s dvojitou věrností – ke své domovině a vzpomínkám na dvacet let příslušnosti k slušné a demokratické ČSR.

A kde je možno si tyto i další tituly objednat? Pište na adresu:

Společnost přátel Podkarpatské Rusi, Petrohradská 9, 101 00, Praha 10 – Vršovice

Drahocenné místo této rubriky není třeba krátit informacemi o produkci „lehkých žánrů,“ neboť ty jsou na trhu v jasné výhodě. Ovšem věrohodnost takové zásady musí být podpořena jejím porušením – jen výjimky potvrzují pravidla, a proto jsou u nás chovány ve všeobecné oblibě.

Doporučuji tedy dvě knížky jednoho autora. Obě jsou detektivky a obě jsou výborné. Postmoderní polární detektivka **Jdu** francouzského spisovatele Jeana Echenoze (1947) se řadí mezi čtenářsky nejspěšnější literární počiny přelomu tisíciletí. Není náhodou, že byla v roce 1999 oceněna prestižní Goncourtovou cenou. Ani druhá Echenozova detektivka **U piána** nezůstává za tou první nikterak pozadu. Autor zde vypráví o nešťastném Maxi Delmarcovi, který trpí strašlivou trémou zvládanou jedině alkoholem. Po dvaadvaceti dnech a šestaosmdesáti stranách je konečně zavražděn a můžeme se pustit do pátrání. Obě knihy jsou nápadité, plné jemných francouzských drobností. A ještě něco – obě knížky jsou malým výtvarným klenotem. Kapesní formát 14,5 x 11,5 cm je opatřen obálkou, která by mohla zastupovat nakladatelství ve výtvarných soutěžích. Autorem je Filip Turek.

Jean Echenoz, **JDU**, 222 str., **JITRO**, Praha 2003

Jean Echenoz, **U PIÁNA**, 146 str., **JITRO**, Praha 2006

V roce 1968 jsem se seznámil s reformním komunistou, ekonomem Věnkem Šilhanem. Patřil mezi nevelkou, ale vlivnou skupinu soudruhů, kteří pochopili, že režim se musí změnit, neboť ekonomicky už není schopen zajistit občanům ani jejich základní potřeby. Ekonomické potíže, způsobené neschopným vedením, vyvolávaly stále silnější opozici uvnitř samotné strany a touhu po změně. Výsledkem bylo Pražské jaro i 21. srpen. Když důstojníci NKVD zatkl Alexandra Dubčeka v jeho pracovně na ÚV KSČ a unesli jej do Moskvy, bylo nutno pokračovat v přípravách na svolání 14. mimořádného, tzv. vysočanského sjezdu. Když se jej s velkým úsilím podařilo – takřka před nosem okupantů – svolat, byl Věnek Šilhán na jeho začátku pověřen, aby uneseného Dubčeka zastupoval. Později, po nástupu G. Husáka, byl úspěšný sjezd prohlášen ilegálním a jeho výsledky anulovány. Šilhánova hvězdná hodina skončila, ze strany byl vyloučen a musel opustit i funkci prorektora a profesora na VŠE. Nastaly dlouhé měsíce a roky strávené trmácením po podřadných zaměstnáních za neustálého dohledu všudypřítomné StB.

Mýlíte se, pokud očekáváte zprávu o knize týkající se Věnka. Nikoliv. To byl jen úvod k tomu, že jeho báječná žena Libuše napsala své paměti, kde se upřímně vrací ke všem důležitým mezníčkám svého života a kriticky hodnotí mnohé názory, které kdysi zastávala. I ona se stala významnou součástí tehdejšího disidentského hnutí a společně s manželem čelila nejednoduché situaci. Signatářka Charty 77 a v letech 1987–88 její mluvčí, pracovnice Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, obětavá pomocnice při distribuci finanční i hmotné pomoci, žena, na kterou se mohli všichni spolehnout. V současné době je místopředsedou Českého helsinského výboru, za svou činnost byla prezidentem republiky dekorována vysokým státním vyznamenáním. Neškodí se touto knihou vrátit do nedaleké minulosti a některá fakta připomenout, jiná objevit.

Libuše Šilhánová, **OHLÉDNUTÍ ZA ŽIVOTEM**, 250 str., **PORTÁL**, Praha 2005

► Milan KALINA

KULTURNÍ PROGRAM ÚNOR 2007

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
 Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
 tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856, www.jewishmuseum.cz
 education@jewishmuseum.cz

čtvrtek 1. 2. v 18 h

Parašat hašava! Týdenní čtení Tóry – přednáška vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona**.

Vstupné 20 Kč

čtvrtek 8. 2. v 18 h

Mgr. Radka Čermáková (UK v Praze, Fakulta sociálních věd): *Druhá republika – okleštěný stát v mizíci Evropy*. Přednáška z cyklu Druhá republika a židé (Židé).

Vstupné 20 Kč

úterý 13. 2. v 18 h

Kořeny izraelsko-palestinského konfliktu a odraz této problematiky v životě a díle Arthura Koestlera – přednáška **PhDr. Miloše Pojara** (em. velvyslanec ČR v Izraeli, em. ředitele KVC ŽM v Praze). Ukázky z nedávno vydaného českého překladu knihy A. Koestlera Zloději v noci čte **Rudolf Pellar**.

Vstupné 20 Kč

čtvrtek 15. 2. v 18 h

Židé v hlavních zemích diaspory: Druhá země zaslíbená aneb židé ve Spojených státech – **Petr Brod moderuje** sérii debat na téma, co se změnilo v postavení židů od poloviny 20. století dodnes. Diskutují: **Albert Oesterreicher** (finančník), **Eric Best** (vydavatel internetového zpravodaje Fleet Sheet), **Frank Reiss** (em. ředitel pro evropské záležitosti Anti-Defamation League v B'nai B'rith, USA).

Vstupné 20 Kč

pondělí 19. 2. v 18 h

Inspiraton Klezmer – **Kateryna Kolcová-Tlustá** zpívá za doprovodu **Milana Arnera** (klarinet, piano) *židovské písně*

z Ukrajiny, Polska, Ruska, Maďarska a východního Slovenska.

Vstupné 60 Kč

středa 21. 2. v 18 h

Prof. MUDr. Alfred Kohn – 140. výročí narození významného vědce, lékaře a pedagoga připomenou pracovníci 1. lékařské fakulty UK v Praze **Pavel Pařko**, **Ondřej Naňka**, **Miloš Grim**, **Zdeněk Rychter** a **Svatopluk Adámek**.

Vstupné 20 Kč

čtvrtek 22. 2. v 18 h

PhDr. Blanka Soukupová, CSc. (UK v Praze, Fakulta humanitních studií): *Český a židovský mýtus T. G. Masaryka za druhé republiky – dekulťivace moderního češství?* Přednáška z cyklu Druhá republika a židé (Židé).

Vstupné 20 Kč

NOVÝ CYKLUS:

neděle 25. 2. v 10.30 h

(pokračování: neděle 29. 4. 2007)

Židovství a etika. Cyklus nedělních přednášek **Tomáše Kučery**, rabína mnichovské liberální komunity Beth Shalom. Chronologická analýza židovských zdrojů od Tóry po současnost. **Téma: Potrat, část I.**

Vstupné 20 Kč

úterý 27. 2. v 18 h

Normální, či normalizovaná pospolitost? – Židé v Husákově Československu. **Petr Brod** moderuje debatu o situaci v židovských obcích za minulého režimu. Debatéři: **Artur Radvanský** (1967–1986 tajemník Rady Židovských náboženských obcí), **František Kraus** (1986–1990 tajemník

RŽNO), **Leo Pavlát** (ředitel Židovského muzea v Praze), **Alexandr Putík** (vědecký pracovník ŽMP a kantor Jeruzalémské synagogy v Praze).

Vstupné 20 Kč

středa 28. 2. v 18 h

Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl II. – Pramatky Sára, Rebeka, Ráchel, Lea: Kde leží skutečná hodnota ženy? Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Jak se změnilo vnímání hrdinky a jejího přiběhu, když do procesu interpretace vstoupí ženy? A jaký dopad má tato skutečnost na životy dnešních žen a mužů, příslušníků židokřesťanské kultury? Cyklus přednášek hebraistky **Mgr. Terezie Dubinové**.

Vstupné 20 Kč

NEDELNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE

11. února 2007 ve 14 h

Golem Slavný rabi Löw udělal z hlíny Golema. Pak ho oživil. Golem nejdříve Židům pomáhal, pak však přestal poslouchat. Jak můžeme oživit Golema a kde je ukryt dnes? Prohlídka: Staronová synagoga, Golem v ulicích.

Jednotné vstupné 40 Kč

VÝSTAVA

Přežili peklo – fotografie **Jany Nosekové-Žantovské**. Portréty izraelských Čechů a Slováků, kteří přežili holocaust. Výstava potrvá do poloviny března. (Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost Po–Čt 10–16 h, Pá 10–15 h)

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
 www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

pondělí 12. 2. v 19 h

Svědkové, oběti a viníci? Češi, Židé a Němci na Třebíčsku v době Protektorátu. Přednáška **Mgr. Jarky Vítámvásové**, která se na základě dochovaných spisů poválečného lidového soudu v Jihlavě pokusí popsat život malého regionu na jihozápadní Moravě v době nacistické okupace.

Vstupné 10 Kč

čtvrtek 22. 2. v 19 h

George Tabori – svědek století. Přednáška **Mgr. Petra Štědróně, Ph.D.** S texty

G. Taboriho, jeho práci režiséra a herce se otevírá možnost chápat jeho životní příběh jako symbolický obraz středoevropského asimilovaného Žida a umělce 20. století. „Nebyl bych Židem, kdyby mi to Němci nepřipomněli,“ píše Tabori v jednom z esejů.

Vstupné 10 Kč

neděle 25. 2. v 15 h

Rozinky a mandle: Purim. Svátek Purim skrývá spoustu nej... Nejznámějším purimovým zvykem je karneval, kdy se děti i dospělí oblékají do kostýmů a nasazují si masky.

Proto si i my zkusíme vyrobít nejrůznější veselé masky a poodhalíme tak tvář jednoho z nejveselejších židovských svátků. Program (nejen) pro děti od 5 let s doprovodem.

Vstupné 30 Kč

V sále je možné shlédnout výstavu „Pocta dětským obětem holocaustu“.

Sály v Praze i v Brně jsou přístupné vždy 20 minut před zahájením programu. 15 minut po začátku programu není vstup do Vzdělávacího a kulturního centra povolen.

„IZRAEL V PRAZE“ 6. 2. 2007 jídelna ŽOP
Maiselova 18, Praha 1

...jedineční hosté:

 Alon Friedman - ředitel WUJS Arad Institute
 „studium a stáže v Izraeli“

 Eran El-Bar - hudební skladatel
 vedoucí delegace Sochnutu pro střední a východní Evropu
 „židovství a hudba“

 Corina Berger - zástupce pro aliju
 delegace Sochnutu pro střední a východní Evropu
 „o životě v Izraeli“

Z důvodu přípravy občerstvení potvrďte prosím vaši účast! sochnut@volny.cz +420 776 176 417

 Židovská obec v Praze – sál ve 3. patře,
 Maiselova 18

úterý 13. února v 15 hodin

**PODVEČER YVONNE
 PŘENOSILOVÉ**

*Nej, nej, nejhezčí je láska ještě plachá, když
 se tak s uzarděním o všem možném tlachá...*

*Na všetečné otázky bude připraven odpovídat
 (bez uzardění) idol dívčích srdcí, slavný zpěvák
 a oblíbený moderátor*

JOSEF „Pepíček“ ZÍMA

Vážení a milí přátelé,

rádi bychom Vás informovali o letošním termínu

**SAR-EL – tradiční brigády
 na armádní základně v Izraeli.**

**Nástup je 16. 4. 2007, pobyt je nejméně
 na tři týdny, s možností prodloužení.**

Podmínkou je dobrý fyzický a psychický stav, ve věku nad 65 let potvrzení od lékaře. Účastníci si platí letenku, pojištění a kapesné. Pro veškeré další informace nás, prosím, kontaktujte na adrese:

**Sochnut, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1,
 mail:sochnut@volny.cz nebo na telefonních číslech:
 224 810 099, mobil: Dani Kolský – 776 176 471
 nebo Zoša Vyoralová – 602 703 653.**

Zdravíme a těšíme se na vaše přihlášky.

Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS)

vyhlašuje 1. výzvu
 k předkládání návrhů projektů
 do Blokového grantu pro
 nestátní neziskové organizace
 finančních mechanismů
 EHP/Norska s názvem

*„Zlepšení života
 v komunitách
 prostřednictvím aktivit
 a služeb NNO“*

Uzávěrka pro odevzdání
 žádostí o grant je
 5. března 2007 do 16 hodin.

**Více na: www.nros.cz/
 programy-nros/
 blokovy-grant/vyzvy**

**Studentky Gymnázia
 Uničov hledají, v rámci
 své seminární práce
 z dějepisu, obyvatele
 prvorepublikového
 Československa, kteří
 mají židovský původ
 a odjeli v roce 1939
 do Anglie. Mohou mezi
 nimi být tzv. Wintonovy
 děti.**

Pokud, prosím, víte o takovém
 člověku, kontaktujte nás na
 adrese naší školy:

*Gymnázium Uničov,
 Gymnazijní 257, Uničov 78391
 nebo na tel. čísle školy –
 585 081 111*

*popřípadě na e-mailu:
 gym.unicov@gymun.cz*

Za každou poskytnutou informaci
 předem děkujeme.

BOŽÍ MLÝNY

Na oddělení policie ČR v Praze 2 se náhodou setkali dva muži: exministr Vladimír Mlynář (ze staré pražské židovské rodiny), který si den předtím vyslechl omračující rozsudek – 5,5 roku na „tvrdo“ za své ministerské přehlédnutí. Druhým byl kurdský lékař (s arménskými babičkami, zázrakem zachráněnými před tureckou genocidou) MUDr. Yekta Uzunoglu. Mlynář byl zdrcen. Se zvlášť české policejné-justiční mašinérie se setkal na vlastní kůži poprvé v posledních měsících a vlastně až nyní. Uzunoglu se usmíval, byl plný energie a nápadů. Na policii přinesl další trestní oznámení na nezákonnosti páchané naší policejné-justiční mašinérií.

Mlynář se obrátil k Uzunoglu: „Jak jste to mohl, pane doktore, vydržel skoro 13 let?“ Měl dodat – a prvních 31 měsíců

v nejtvrděších a často zcela nelidských podmínkách české vyšetřovací vazby! Dr. Uzunoglu mu vyjádřil svou lítost, ale připomenul, že když se Respekt, jehož byl tenkrát V. Mlynář šéfredaktorem, aktivně v jeho kauze angažoval, šéfredaktorovi se to příliš nelíbilo. Uzunoglu se mu tenkrát pokoušel vysvětlit, že nejde jen o něho osobně, že se v podobné situaci může ocitnout každý z nás. Po deseti letech Mlynář asi pochopil, o čem tenkrát doktor Uzunoglu mluvil. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě. Uplynulo deset let a na řadě je Mlynář. Zítřka to může být Novák, pozitíř Novotný, potom třeba Svoboda. S velkým i malým „s“.

V Praze Franze Kafky, Jaroslava Haška a Berdychova gangu je možné úplně všechno. Útěchu nám bohužel poskytují ne parlament, ne ministerstva (ne?)spravedlnosti či vnitra, ne státní zástupci a soudy, ale zase jen ty boží mlýny: z policistů, kteří zatýkali MUDr. Uzunoglu, jsou již nejméně dva v base: jeden, Opava, na celých čtrnáct let!

František JANOUCH, 29. 1. 2007

Vladimír Mlynář (* 15. ledna 1966 Praha) je český novinář a politik, bývalý šéfredaktor časopisu Respekt. Člen politické strany Unie svobody.

Syn profesorky ekonomie na pražské VŠE Rity Klímové, v letech 1990-1991 československé velvyslankyně v USA, a bývalého reformního komunisty Zdeňka Mlynáře. Má starší sestru Milenu. Jeho dědeček Stanislav Budín byl šéfredaktorem časopisu Reportér.

Od počátku 90. let působil jako redaktor a později šéfredaktor 1994-1997 v časopisu Respekt. Od 2. ledna 1998 působil jako ministr bez portfeje

pověřený funkcí mluvčího vlády ve vládě Josefa Tošovského. Byl odpovědný za národnostní menšiny, angažoval se mimo jiné v záležitosti zřízení památníku na místě koncentračního tábora v Letech u Písku. Od 1. ledna 2003 působil jako ministr informatiky České republiky.

V dubnu 2005 po koaliční krizi, způsobené nevyjasněnými majetkovými poměry premiéra Stanislava Grosse, podal demisi na protest proti tomu, že strana US-DEU nevystoupila z vlády. Nyní se zabývá podle svých slov „konzultační činností“.

Domníváte se, že boží mlýny zůstanou do budoucna jedinou spravedlivou institucí v této zemi?

Tak se ptá dnešní **HYDE PARK** a těší se na vaše četné reakce.

► Milan KALINA

YEKTA UZUNGOLU

Yekta Uzunoglu je se třemi svými krajany obžalován za to, že se v roce 1994 údajně podílel na mučení jiných dvou krajanů. Yekta Uzunoglu tvrdí, že se stal obětí spiknutí. Soud by měl pokračovat koncem května.

Yekta Uzunoglu se narodil v roce 1953 v Turecku. Angažoval se v různých hnutích bojujících za práva Kurdů. Vystudoval v Praze lékařství a usadil se v Československu a Německu. Byl členem organizace Lékaři bez hranic. Podílel se na vydání kurdské gramatiky. Přeložil do kurdštiny části Bible a několik děl Karla

MUDr. Yekta Uzunoglu se Šimonem Perčezem

Čapka. Do češtiny přeložil přísloví kurdského lidu. V roce 1979 byl vypovězen z Československa, vrátil se v roce 1990.

YEKTA UZUNGOLU – SVĚDOMÍ JUSTICE

Září 1994 – Byl zadržen příslušníky Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu.

Zůstal 2,5 roku – tedy nad rámec zákonné lhůty – ve vazbě, v bezpečnostní cele bezpečnostního patra Vazební věznice Ruzyň. V průběhu vazby byl soustavně týrán.

Podzim 1996 – Bylo mu uděleno občanství SRN. (Dokument o tom mu byl předán v bezpečnostní cele vazební věznice.)

Jaro 1997 – propuštěn z vazby

Květen 1997 – návštěva rodiny v Turecku

Červen 1997 – Byl na něj uvalen zákaz vycestování z TR.

Říjen 1997 – zrušení zákazu vycestování z TR

V r. 1998 pokračoval v podávání podnětů k trestnímu stíhání proti příslušníkům Policie ČR, pracovníkům Státního zastupitelství a jiným. Byl podpálen jeho dům, opakovaně ničena jeho vozidla...

1998-2006 boj za spravedlnost a očištění jeho jména – viz chronologie CAUSY

2006 – Nadace Charty 77 mu udělila Cenu Františka Kriegla